

KRIS

DRUŽINSKI LIST

VSEBINA :

LEPOSLOVNI DEL. PROZA: Gil Blas: *Tisoč in ena noč*; L. Andrejev: *Vrnitev*. — PESMI: T. Seliškar: *Glas izbičanih duš*, *Pravica*; Ernest Tiran: *Razbojnik*; Čulkovski: *Ples na vulkanu*.
TELOVADBA: *Pregled svetovnega delavskega telovadnega gibanja v prvem polletju 1922*; *Telovadne igre*. — SOCIALNI VESTNIK: „*Mi pa ostanemo, kakor smo b'li.*“ — Vestnik „*Svobode*“. *Književnost*. — SLIKE: *Prvi javni nastop delavske telovadne enote „Svobode“ na Jesenicah in delavskega telovadnega društva „Sloga“ iz Maribora.*

LJUBLJANA 1922.

Lastnik in izdajatelj Splošna del. izobraževalna zveza „Svoboda“ za Slovenijo v Ljubljani. — Odgovorni urednik: LOJZE SLANOVEC.
Tisk tiskarne J. Blasnik-a nasl. v Ljubljani.

Vsak delavec

ki hoče zdravega in resnično izobražujočega beriva, si bo kupil „STAROINDIJSKE PRIPOVEDKE“, ki so izšle v založbi „Kresa“.

Dalje se bo naročil na svoje delavske kulturne mesečnike: „KRES“, „NAŠI ZAPISKI“ ter jih bo razširjal.

V založbi Slovenske socialne matice sta izšli tudi dve krasni knjigi: „PRAVLJICE“ Oskarja Wilde-a in „ŠLEZKE PESMI“ Petra Bezruča.

F. KÖNIG, CELJE

Norimberško galanterijsko, igračarsko, drobnarijsko in pleteno blago. - Veletrgovina nadebelo in nadrobno!

Specerijska in kolonijalna trgovina

Alojz Schnideritsch

Maribor, Terezijin dvor, Glavni trg

se vljudno priporoča.

EN GROSS!

DETAIL!

Trgovina z usnjem in vsemi čevljarскими potrebščinami

ERMIN ELLINGER

Specijaliteta:

Krema

za čevlje!

MARIBOR

Kralja Petra trg št. 9

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica št. 3

je imela koncem leta 1921 čez

K 300.000.000 vlog

Sprejema vloge vsak delavnik

Posoja na zemljišča

in poslopja na Kranjskem proti nizkemu obrestovanju in obligatornemu odplačevanju dolga.

Priporoča se

Restavracija na glavnem kolodvoru v Ljubljani.

□ □

M. DOLNIČAR

Železnina FRANC FRANGESCH nasl.

Rupert Jeglitsch, Maribor

Gospoka ulica šte. 11

priporoča slavn. občinstvu svojo veliko zalogo vsakovrstnega železja, orodja, hišne in kuhinjske posode.

A. ŠINKOVIC

NASL. K. SOSS

LJUBLJANA, MESTNI TRG ŠTEV. 19

MODNA TRGOVINA
ZA DAME IN GOSPODE.

CENE NIZKE PRIZNANO CENE NIZKE

LJUDSKA TISKARNA MARIBOR

SODNA ULICA ŠT. 20.

TELEFON INTERURBN ŠTEV. 92.

PRIPOROČA SE V IZVRŠITEV:

KNJIG, BROŠUR, RAČUNSKIH ZAKLJUČKOV, CE-
NIKOV, LEPAKOV, LETAKOV, VABIL, TRGOVSKIH
RAČUNOV RAZPREDELNIC, PISEM, ZAVITKOV,
OSMRNIC, POSETNIC ITD., ITD.

ŠPECIALITETA: DVO IN VEČBARVNI TISK.

A. & E. Skaberné

veletrgovina z manufakturnim blagom
in s pleteninami.

Ljubljana, Mestni trg 10.

Oglašujte v „Kresu“!

Vsakovrstne obleke kemično čisti
in barva v vseh niansah tovarna

JOS. REICH, LJUBLJANA

Sprejemališče:

Šelenburgova ulica št. 4.

Podružnice:

Maribor, Zagreb, Kočevje, Novo mesto.

CARINSKO POSREDNIŠKI BUREAUX

UVOZ **GROM** IZVOZ

PODRUŽNICI:

RAKEK — JESENICE

CENTRALA:

LJUBLJANA, KOLODVORSKA UL. 41.

||||| Kruh in pecivo vseh vrst je najboljše iz |||||

Prve ljubljanske delavske pekarnice

registrovane zadruge z omejeno zavezo

Dobi se po vseh konsumih in trgovinah, kjer vise table zadruge. — Pristopite kot član k zadrugi,
da se čimpreje poveča! Delež stane samo 100 K. — Prijave sprejemajo vse prodajalne

Konsumnega društva.

se nahajata

v Ljubljani, Židovska ulica št. 1. I. nadstropje.

„Kres“ izhaja v zvezkih mesečno ter stane celoletno 40 Din, polletno 20 Din, četrletno 10 Din. Za dijake znaša celoletno 25 Din, polletno 12·50 Din. Za člane „Svobode“ celoletno 18 Din, polletno 9 Din. Za inozemstvo celoletno 50 Din. — Za Ameriko celoletno 1 dolar.

Posamezni zvezki se dobivajo po 4 Din.

Reklamacije so poštnine proste!

Vse naročnike

opozarjamo, da izdamo ob koncu letnika originalne polplatnene platnice. Vsak, kdor jih naroči in pošlje v naprej znesek 40 K in za poštino 6 K, skupaj torej 46 K, dobi sočasno z 12. številko tudi platnice. Ker bomo naročili samo toliko izvodov platnic, kolikor se bo priglasilo naročnikov zanje do 15. julija, bomo primorani za poznejša naročila ceno zvišati.

Staroindijske basni, bajke in pravljice,

prva knjiga,

prirejene po našem sotrudniku J. Suchyju, ki „Kresovim“ bralcem po svoji izklesani lepoti in miselni globini tako ugajajo, so že izšle.

Knjiga je opremljena s številnimi krasnimi slikami češkega slikarja F. Plachega, in je zelo lepo darilo za otroke

Cena izvodu je 32 K, z boljšim omotom 36 K. Naročniki „Kresa“ ga dobe za 28 K, naročniki „Kresa“, ki so obenem tudi člani „Svobode“ pa za 24 K.

Naročila sprejema na knjigo tudi uprava „Kresa“ v Ljubljani, Židovska ulica 1. I. nadstr.

Poziv na naročbo!

Konec decembra izda „Slovenska socialna matica“ pesniško zbirko:

**Tone Seliškar:
„Trbovlje“.**

Vsakemu so lahko že znane pesmi našega najboljšega in najizrazitejšega predstavnika naše mlade umetniške generacije. V tej zbirki slika življenje sajastih in trpečih bratov. Njegove pesmi, katerih je bilo nekaj objavljenih že v Kresu, in katere je pesnik sam že recitiral na raznih javnih umetni-

ških večerih, so povsod zbudile navdušenje in pohvalo.

Vse duševno in ročno delavstvo pozivljamo, da si nabavi to zbirko pesmi. V vsako družino mora Seliškarska pesniška zbirka „Trbovlje“.

Kdor naroči knjigo najpozneje do 15. decembra in vpošlje denar naprej, prejme broš. izvod samo za 30 K in vezan za 40 K.

Opozarjamo, da bo po izdaji cena višja, vsled česar naj jih vsakdo takoj naroči. Na naročila brez denarja se ne moremo ozirati. Naročnina naj se pošlje na naslov „Slovenska socialna matica“ Ljubljana, Židovska ulica 1. I. nadstr.

TONE SELIŠKAR:

GLAS IZBIČANIH DUŠ.

Iz zbirke „Trbovlje“.

Iztrgal se je iz mene duh
in je šel po dolini gor in dol,
od Save do konca,
od konca do Save,
sredi noči,
o polnoči.

V dolini je spala armada teles,
v zemlji je stokalo tisoče src,
v telesih trpečih
pa žalostne duše
so trepetale
in vzdihovale.

O polnoči, ravno o polnoči,
je duh moj zamaknjen obstal
pred čudno svetlobo,
ki je šla iz nebes
po sredi doline
do Mrzle planine.

V dolino se je nebo spustilo,
— oj, z zlatimi žebli okovano nebo! —
in je v žalostne duše
in v srca trpeča
poslalo besedo,

veliko besedo:
Človek!

Oživele so duše trpečih teles,
spogledale so se vesele oči:
človek se je zbudil v telesih,
opominjan po samih nebesih.

Iz morja teles se je vzdignil glas,
ponosno kipeč kakor morski val:
Ljudje smo, nič več mašine!
Življenja in kruha nam dajte
za naše življenje,
za naše trpljenje!

To je bil glas izbičanih duš,
to je bil glas opljuvanih src,
glas bednih življenj,
najnižjih življenj,
trpečih teles,
krvavečih teles.

Svet božji, to je bil velik glas!
To bo še večji glas:
najnižjih ljudi —
velikih ljudi.

PRAVICA.

Kadar je jasna noč,
kadar mesec zasije,
slišim odmeve vaših src, bratje.

Kadar se polnoč zbudi,
ko se nebo odpre,
vidim odseve vaših sanj, bratje.

Ko se jutro vžge,
ko zavriska dan,
slišim vaše krike, bratje:

Pravica!

O, ko pa je beli dan, vas gledam tedaj
in vas vidim:
Sovraštvo se je razpaslo med vas,
brat bratu je pljunil gnev v obraz,

ves narod — kakor sami predalčki —
v vsakem predalčku: Pravica!

Kako pa to mislite, bratje, s Pravico —
če je med vami senca oslovska zarita?

Jaz pa vam pravim:
Pojdite brat k bratu objet se,
pojdite brat k bratu pogledati
roke in srce — in videli boste

žulje na dlani,
trpljenje v srcu.

In boste dejali:

O, saj si ti res moj brat!

Takrat bratje, bomo bratje od pola do pola,
takrat, bratje, bo Pravica k nam prišla.

TISOČ IN ENA NOČ.

Historija brez konca.

Našim bralcem ne bo odveč pripomniti, da se imenuje junak te zgodbe po junaku slavnega francoskega romana „Gil Blas iz Santillane“. Naš pripovednik si ga je celò tako zamislil, kakor da je po svoji smrti zopet se preporodil v daljni Arabiji kot sedanji naš Gil Blas. Svojega prejšnjega življenja se v tej povesti le temno spominja, n. pr. v začetku 3. slike. Kdor je bral gori omenjeni roman, bo situacijo précej razumel. Kdor ga še ni bral, naj ga prebere, saj ne bo s tem nobene minute zapravljal po nepotrebnem. V nemškem prevodu jo dobite v Reclamovi „Universal Bibliothek“, v kratkem pa menda izide v slovenskem prevodu.

I. slika:

Kako se je začelo.

Zgodilo se je, da sem si rekel v nedeljo popoldne: „Izprehajaj se grem!“ In res sem šel.

Hodil sem po polju, drhtečem v solnčni kopeli in domišljija je pronicala s svežim vzduhom od zunaj v môjo notranjost. Bilò je to v enem tistih dni, ko ÷lovek prekriža roke, se vleže na divan, če ostane doma, če ne pa gre med ajdovo preprogo in sanjari, sanjari v brezkončnem diru in migavici barv in prikazov, da pozabi še na dihanje. Kakor bi hodil ped od tal, tava, zaviti v kopreno bilijonov življenj v violetnem zraku, sam milijon bitij in v prsih morje brez dna.

Stopil sem iz svojega telesa in ga raztajal v nič blaženosti, zlíl sem se z neskončnostjo modrine in moje oči — so bile še moje? — so videle, česar niso gledale: osma nebesa. Objemal sem tisoč huris¹ naenkrat, bil kalif² v sedmih kalifatih naenkrat in srkal sem mokko³ iz čaše nesmrtnosti.

A moje oči niso videle, kar so gledale. Le počasi je silna tihota, ki je zavladala okrog, zabrisala izlite črte in oblike misli, krilati načrti so sedli na brzovlake in ti so se odpeljali mehko-tiho iz postaje v mojih možganih, ki so gledali žalostno za njimi in niso imeli moči, zadržati jih samo toliko, da bi si zapisali njih številko. Zaman, zakaj ideje so repatice brez voznega reda. Zavedal sem se tihote, zožil in zmanjšal sem se, in pajčevina, ki jo je spredel pajek resničnosti med menoj in domišljijo, se je zgostila, da sem se znašel naenkrat v svojem bornem telesu in globoko v gozdu.

Prepojen napetega uživanja sladkosti tretjega sveta, sem postal truden in si poiskal mehko ležišče na eksotično⁴ temnem mahu, božajočim me kakor roka najlepše

¹ Huris = nebeška devica.

² Muslimanski vladar iz Mohamedovega rodu.

³ Kava.

⁴ Eksotični = iz tujih, neznanè dežel, bajen.

huris v Mohamedovem haremu⁵. Prižgal sem si egiptovsko cigareto z zlatim napisom in že sem se hotel znova vreči sanjam v objem, ko je zašumelo v datljih nad menoj, kakor da se je gozd oddahnil napetega prisluškovanja. Meni na nos je padel lep datelj, poleg mene na tla pa še lepši čevlji. Globoko sem se zahvalil Allahu, da se ni zdelo njegovi previdnosti dobro, dati čevljsko težo in velikost datelju, čevlju pa dateljsko, in ozrl sem se po obeh. Spoznal sem na prvi pogled, da je bil datelj neposredni potomec onih, o katerih berejo s tako slastjo v talmudu⁶ židovskih rabinov⁷, čevlji pa je bil popolnoma nov, dasi nekoliko preperel, izdelek firme Salamander⁸, kakor je naslikan na prvi strani debelih knjig, ki jih pri-
našajo vsako leto velblodi iz frankovskih⁹ dežel.

Segel sem, da ga pobere, in — okamenel.

V čevlju je tičala ÷loveška noga, prav kakor bi stal pred menoj ÷lovek, zaviti v tančico, ki ga dela nevidnega, izvzemši čevlji leve noge.

Ker je Allah Allah, Mohamed pa njegov prerok, sem zavrgel misel, da bi rasli na dateljnovih drevesih čevlji — četudi o tem beremo v učenih knjigah o novonastalem kalifatu med Jadranskim in Črnim jezerom¹⁰ — in dodal sem: „Potegnil je veter in stresel drevo, pa je padlo, kar se je slabo držalo. In če je to noga v čevlju, je treba pogledati, kje je ostanek.“

Pobral sem se, priporočil se Allahu, stopil malo v stran in zapičil oči v gosto listje dateljevih kron. Na palmi tik nad mojim prejšnjim ležiščem je visel obešenec, ki je samo čakal, da ga opazi mimoidoči vernik. Bil je džaur¹¹, Frank.

II. slika:

Stvar postane resna.

Ko so srečale moje oči njegove, to se pravi, vdolbini v njegovem obrazu, odkoder so oči že iztekle, se je obešeni zarežal, mene pa je oblila kurja polt. Prosim, kje

⁵ Prostor v katerem bivajo ženske.

⁶ Zbirka svetih spisov in modrih naukov židovskega ljudstva, nastala v zgodnjih stoletjih po Kristusovi smrti.

⁷ Rabin = židovski učenik, duhovnik.

⁸ Znana trdka za izdelovanje čevljev, ki nosijo kot nje znak naslikanega kuščarja — salamandra.

⁹ Frankovske dežele imenujejo moslemi evropske dežele, njih prebivalce Franke = Francoze, ki so prvi navezali stike z jutrovskega narodi.

¹⁰ Naši bistroumni bralci so gotovo že opazili, da ima pričujoča zgodba sicer orientalsko lice, da pa na vseh koncih in krajih cika na evropske razmere. Gotovo so že sami ugabili, kateri novi kalifat = država leži med Jadranskim in Črnim morjem.

¹¹ Pes, neverniki. Turška psovka za ljudi, ki ne pripadajo Mohamedovi veri.

stoji v koranu, da se obešenci režijo? In še celo brez ustnic! Toda, bodi temu tako ali drugače, obešeni se je zarežal in znil: „Salem alejkum!¹²“

Očividno ga je pogled name zelo žgečkal, zakaj radi krčevitega smeha mu je počilo par kosti, jaz pa sem onemel pozabil odzdraviti, kakor se spodobi pravemu častilcu Allahovemu: „Alejkum salem!“

Neznani džaur se je pomiril in dejal: „Prosim, odveži me, da se kaj pogovoriva. Tu gori se ne morem pogovarjati, zakaj, znano je, da ljudem v mojem položaju sape nekoliko primanjkuje.“

Perzijski trgovec El Sad mi je večkrat pripovedoval o indijskih čudodelcih, ki biva v njih taka čudna moč, da se igrajo z drugimi ljudmi kakor z ilovico. Z eno besedo se spremeni nesrečnež, ki jim pade v roke, v trd kip, ki ga moreš samo zlomiti, a nikdar upogniti, drugič spet ga zmašijo vsega v steklenico za dišave, ali ga spremene v kolo ter spustijo po klancu. Nesrečneži baje o tem ničesar ne vedo, ker spijo nek čuden sen, ki ne zapusti nobene sledi v spominu. Modrujoč o teh čarovnikih, sva prišla oba, namreč El Sad in jaz, do zaključka, da tiči njihova moč v očeh. To je vse prav lepo, ali kako me je potem uspaval ta mrtvec, ki ni imel več oči, da sem prilezel do njega, ne da bi se spominjal, kako?! Jaz, ki se mi vrti v glavi, če se prehitro dvignem z divana! Ali je imel tako moč baš radi tega, ker ni imel oči? Ali je čevelj uplival tako name?

Ko sem dospel do njega, sem se lotil razvozljanja mokrega in zaraslega vozla, kar se mi je posrečilo le z naporom, ki se mu more primerjati samo pešpotovanje preko Arabije¹³. Tresoč se od utrujenosti, sem spuščal moža brez leve noge in čevlja. Spominjam se, da sem s čudom spraševal, kje bi bila ta noga in čevelj, ter sem se večkrat ozrl nazaj, če se nista morda obesila posebej; tako je človek raztresen ob dogodkih, katerim ne more verjeti, če jih tudi vidi pred nosom. Od veje do veje sem ga spuščal in končno na tla, kjer sem tudi sam obležal popolnoma izčrpan poleg njega.

„Nasloni me ob deblo, da bi lažje govoril. In ne čudi se!“

Storil sem, kakor mi je naročil, toda čuditi se nisem nehal, čemur, mislim, se tudi verniki ne bodo čudili in česar mi ni nič zameril, kakor je bilo videti. Zdaj sem bil tudi že toliko pomirjen, da sem si ga ogledal. Bil je oblečen po frankovsko, a ne tako, kakor se napravljajo za delo ali na pot.

Na glavi ni imel ničesar, pač pa je ležal pod palmo nekak črn in visok, kakor iz svile svetel fes¹⁴, ki je bil pa zgoraj bolj širok kot spodaj, kjer so se robili navzgor zavihani kraji. Svoje nežno, skoro žensko trupelce je imel zavito v belo platno, ki je bilo pod vratom trdo in štrlelo nad nekako pentljo v dveh oglih navzdol; čez to platno je bil obesil še neko drugo, še bolj belo blago z

vrsto gumbov na trebuhu, kjer je bilo zapeto skupaj. Če se ne motim, so posneli džauri to obleko po telovniku brez rokavov, kakor jih nosijo Otomani¹⁵ v Evropi, samo da džauri nataknejo čez to še eno oblačilo z rokavi, katero je bilo pri obešencu silno smešno. Spredej kakor odrezano in krajše kot pa telovnik, ki je kazal dva bela roglja, zadaj pa naenkrat dolgo in ozko in prerezano, da je bilo videti kakor dva dolga kosa črnega blaga, ki ga je krojač prišil, ker se mu je zdelo, da mu ga je ostalo preveč. (Ni čuda, če je bila suknja spredej prekratka!) Noge je vtaknil v črne cevi, ki pa so bile kljub temu, da so bile iz mehkega blaga, narejene tako umetno, da se je vil spredej in zadaj vzdolž po nogi oster greben. Čemu, si ne morem misliti.

III. slika:

Džebel al Rašid se predstavi.

Ko je mrtvec videl, da se mi polagoma vrača ravnotežje in vedno bolj širi radovednost, je dejal: „Moje ime je Džebel al Rašid.“

Odgovoril sem: „Moje ime je Gil Blas.“

In glej čudo, zdaj ko sva se poznala, sva vedela drug o drugem natanko toliko kolikor prej, ko se nisva še poznala! Da ima neprijeten glas, sem vedel že preje, drugega pa mi ni povedal s svojim imenom, kakor tudi jaz njemu ne.

Toda — stoj! Ali ni dvignil glave, kakor bi se spomnil nečesa? Vsekakor mi je postavil vprašanje, ob katerem me je temeljito zazeblo.

„Ali se spominjaš dame, s katero si menjal nekoč prstane?“

„Da ... mhè ... kako“, več nisem premogel.

Bil sem trd samega presenečenja. Takrat sem živel v neki drugi deželi, toda kje, tega se ne spominjam več, ker sem med tem že gotovo osemkrat umrl. Da, niti tega ne vem, če se je to meni zgodilo, temveč se spominjam stvari šele, odkar mi jo je Rašid takorekoč položil v spomin. Saj je vedno tako na svetu: reci svojemu sosedu z močnim in prepričevalnim glasom in glej mu v oči pri tem: „Daj, vrni mi kobilo, ki si mi jo ukradel pred sedmimi leti v puščavi v zahvalo, da sem ti dal piti vode!“ in privoščim ti, da ti jo danes res ukrade, če ga ne bo glas zbegal, če ne bo pod tvojim pogledom zardel! Allah je dovolil, da nihče več ne zve, kje se ga drži lisa, ki ne sme na dan. Sebe slabiča ne izvzamem.

Rašid se je porogljivo nasmehnil in dejal: „Nikar se ne boj, takrat si bil ti ogoljufan.“

„Seveda, seveda,“ sem hitel poslušno.

„Omenil sem ta tvoj dogodljaj, da ti dokažem, da sva se enkrat že srečala. Sicer pa to ne svira nobenega škripca.“

„Prosim?“

¹² Pozdrav: Mir s teboj.

¹³ Arabija je, kakor znano, dežela neizmernih puščav.

¹⁴ Fes = pokrivalo, znani rdeči turški cilinder brez krajev.

¹⁵ Turki.

„To se pravi: ne igra nobene vloge. Če me hočeš razumeti, moraš pač vedeti, da za nas od tega sveta, ki je za vernike oni svet, ne obstoja nobeden izmed činiteljev, ki tlačijo vas k tlom, ne čas, ne prostor, ne telo. Ker berem na tvojem obrazu, da spet ne razumeš, kaj hočem reči, seži v moj žep na desni strani suknje; tu najdeš steklenico z modrimi kroglicami. Vzemi eno in jo pojej!“

Čustva, ki so spremljala mojo roko na potu v žep mrtvečeve suknje, so bila nepopisljiva, ne dajo se pa primerjati z zonami, ki so me spreletavale med požiranjem modre kroglice.

Posledica tega požiranja je bila presenetljiva. Poprej sem bil ponižen meščan, zaupajoč v Allaha, ki bo naredil, da bo vse prav in poceni, zdaj sem se prijel najprej za pas, hoteč se uveriti, če nisem izgubil doktorske diplome kordobske univerze¹⁶. Bila je tam. Čudil sem se nato, kako je bilo mogoče, da nisem preje razumel stavka „ne svira nobenega škripeca“¹⁷, ko vendar čujem to krilatico vsak dan, če le padem v družbo višjih sultanovih častnikov. Moje obzorje se je neskončno razširilo, in bil sem naenkrat učen kakor koran sam. Na Mohameda sem mislil kakor na svojega prijatelja in učenjaka, ki gleda name z istim občudovanjem kakor jaz nanj, pomilovaje ga, da mu ni bilo dano, srečati se z vrlim Džebel al Rašidom.

Kar se tega tiče, dal sem tudi njemu modro kroglico v usta in glej, leva noga mu je prirasla nazaj, trdi in črni cilindri, ki sem ga v svoji omejenosti imenoval fes, se mu je posadil sam od sebe na glavo, v vdolbine pod čelom so se vsedle lepe črne oči in zobje so se mu pokrili z lepimi ustnicami. Vse to, ne da bi se čudil. Taka je bila moč hašiša¹⁸, ki sva ga použila.

Krepko sva si stresla roke, in Rašid se je posmejal: „Bravo, tako sem si prihranil polovico časa, ki bi ga potrošil na tvoji omejenosti. Ne zameri, hodil si pač v versko šolo, kjer se nisi naučil ničesar, izvzemši hliniti se, da veruješ v Boga, kakor so ti ga narisali drugi. Radi nevednosti nisi prišel do spoznanja, da bog, tisti bog, v katerega ti veruješ, sploh ne živi drugje razen v tebi. Vidiš, to spoznanje je prvi korak k spoznanju resnice: ko bo vsak posameznik odkril v sebi boga, ko bo znal najti lastnosti, ki jih deli z drugimi, in bo spoznal tiste, ki ga ločijo od drugih, se bo zavedel, da je sklep v verigi neskončnosti in s sebi samemu določeno nalogo; šel bo sporedno z družbo, nikdar pa ne proti nji, našel bo v tej sporednosti resnico, ki je sreča.“

Z odprtimi ušesi sem poslušal ta stavek, ki ga je izgovoril Rašid — sedaj že živo bije — s toliko toploto, in četudi sem se nejasno zavedal, da je njegova vsebina stara pesem, vendar sem čutil, da je v njem še neka primes, ki jo mogoče ni znal pojasniti, oziroma je jaz nisem

¹⁶ V španskem mestu Kordobi so Arabci ustanovili glasovito vseučilišče.

¹⁷ Prevedl ta stavek v nemščino.

¹⁸ Opojna rastlinska snov, ki te omami kakor znani opij in zaziblje v bajne sanje.

razumel, za katero pa mi je že bilo srce. Zaželel sem, da mi razvije svoje misli v bolj umljivi obliki in v pogledu mi je bila zapisana ta želja, zakaj povzel je:

„Ko si napravil doktorat, si rekel, da si na konju. Ko si tega konja hotel spodbosti, sunil si v zrak. Glej, ugodna zvezda ti je naklonila srečanje z menoj, ki sem obdarjen z velikanškimi močmi. Videl sem v tebi dobroto, in pozval sem te, da me odvežeš, vedoč, da boš ubogal. Evo“ — s čudno kretljivo, naglo in presekanjo, je mahnil po zraku, da mi je zazvenelo v ušesih in sem se nehote ozrl v smer, kamor je mahnil. Osupnil sem, ker so zagledale moje oči aeroplan. Stal, kaj, dotikal se je s pokojno eleganco zemlje, z razpetimi krili in dolgim, zicknjenim truplom pa je vidno trepetal v hrepeneju po letu, zvest svojemu poklicu — stremeti kvišku in bojevati se — „evo ti pomagača, ki naju popelje, kamor se bo nama zahotelo. Hočeš, da bi se naučil spoznavati, pojdi torej z menoj, glej, opazuj in razumevaj!“

IV. slika:

Nad razvalinami.

„Pijan sem!“ zašepetal sem polzavedno po dolgem molku, zadivljen ob lepoti plavanja v zraku.

Molče sva se oblekla v prikladno obleko, in pustila prejšnjo v travi z željo, da jo najde takšen človek, ki je bo potreben. Beli burnus¹⁹, breguše in plašč bi me na novem vozu preveč ovirali in bi mi bili po zatrdilu mojega spremljevalca celo opasni. Obleka, katero mi je dal Rašid v zameno, se me je tesno držala. Bila je temnosive barve, dišala približno kakor prismojeno mleko in se svetila motno. Spremljevalec mi je pojasnil, da izvira blago od dreves, ki rastejo v deželi, kjer zidajo hiše do neba. Ime tvarine sem že pozabil.

Molče in s svetim strahom sem se dal privezati na mehki prožni sedež in gledal, kako se je Rašid motal spredaj ob vijaku. Predno sem naštel do tri, je dahnilo življenje v stroj, vijak je izginil, mesto njega pa se je zarisalo v zraku svetlo kolo, ki se je vrtelo z nepopisno hitrostjo. Toliko, da se je Rašid dobro vsedel v košaro pred menoj in prijel za kolo na pokončni osi, pa sem že občutil, da se premikamo, rahlo toda vedno hitreje in — in — da se zemlja umika.

Hotel sem zakričati, ali glas me je zapustil, hotel sem se dvigniti, ali bil sem privezan. In vendar moram reči, da me ni bilo strah; težko, težko, da je še kje v človekovem življenju trenutek, ki bi odtehtal zadivljenost, ko je premagana teža telesa.

Rašid se je ozrl name in dejal: „Kako daleč je že dospel človek na poti svojega razvoja! In vendar še ni našel sreče. Kaj je vse prineslo dvajseto stoletje kljub svoji mladosti! Doba pare spada že med staro šaro. Doba premoga je prekoračila zenit²⁰, elektrika pa si

¹⁹ Plašč.

²⁰ Dozdevne točke na nebu, naravnost nad tvojo glavo. Tukaj pomeni višek sploh.

osvaja vse panoge tehnike. To se pravi: človek jo bolj in bolj udinjuje. Kljub temu je prišlo do strašnega klanja na zemlji, ki je prav pred kratkim ponehalo, a se še vedno ponavlja tu in tam. In zdelo se je, da je človeški duh samo zato napenjal vse svoje moči, da uniči sproti, kar je zgradil.“

Čez par minut sem videl na lastne oči vso grozoto, ki je obiskala svet pred osmimi leti in ga tepla do danes.

„Ali kako je mogoče, da človeštvo še vedno ni zavrlo svojega zverskega izvora?“ sem kriknil ogorčen med poletom preko Armenije — letela sva zelo nizko in ne prehitro — ko so mi švigale pod nogami požgane vasi in ceste v senci vislic.

„Kako je mogoče, da stanuje poleg palače berač v sodu? Kako je mogoče, da sreča učenjak, ki je doma med izumi, z vsakim korakom novega analfabeta, ki dirja za vsakim boncem²¹, samo da mu obljubi srečo — po smrti? Kako je mogoče še sto in sto drugih, ‚do neba‘ kričečih dobrot na zemlji? Ej, dragi moj, človeštvo je še vedno zver, kadar je masa, in tega ne ovrže noben posameznik, ki s sleherno silo deluje, da se masa počloveči. Vsak tak idealist je lahko gotov, da najde ne samo posameznike, ampak celo družbe in mase, ki tlačijo človeštvo nazaj.

Toda noč se dela, kmalu ne bo več videti zemlje; morava se dvigniti visoko, da ne zagaziva v Kavkaz. Če nisi zaspan, se lahko pogovarjava dalje. Jutri pa, ko zažari na vzhodu novo jutro, se spustiva zopet nižje in se lotiva opazovanja tega mravljišča, kjerkoli naju zaloti dan. Ampak preje bova nekoliko jedla, kajpada!“

Pritisnil je na dva gumba in zagorela je čudna luč po vsem aparatu, ne da bi mogel odkriti odkod. Zdelo se mi je, kakor da bi bil v plamenu. Pred menoj je stala naenkrat mizica, pokrita z najslajšimi jestvinami, najopojnejšimi pijačami in cigaretami, tako da si nisem mogel kaj, da ne bi jedel, pil in kadil. Rašid se ni dotaknil ničesar — menda sploh ni imel želodca — pač pa je nadaljeval pogovor, zakaj jaz sem prekinil svoj molk le takrat, kadar se mi je zaletelo. Bil sem pa tudi pošteno lačen.

Rašid pa je govoril in govoril vedno bolj vneto in se tako vživel v misli, da me sploh ni več upošteval. Govoril je sebi, napajal se ob lastnih mislih s tisto grenko udanostjo, katera obvlada ljudi, ki so bili na zemlji poprečniki, po smrti pa so postali Napoleoni, veliki po duhu in po volji, bogati v ljubezni in sovraštvu.

„Preletela sva Elbrus²² in kroživa nad Evropo, ki se hvali, da je matica kulture na zemlji. Da ni zdaj noč, videl bi na lastne oči, kakšna je ta kultura. Pod nama se širi južna Rusija, tu še pol tatarska, krvaveča še danes iz ran svetovnega klanja in prevrata. „In —“ obrnil se je k meni — „ne vem, če me boš razumel ali ne, storil si mi večjo uslugo, nego se ti sploh sanja, da si me zbudil

zdaj, ko s svojim v smrti prerojenim duhom telesno lahko gledam največjo revolucijo človeštva — in jo tudi razumem. Zakaj zdaj nisem več bitje, ki ima ‚dušo in telo‘, nego duh sem, ki je dobil telesne oblike. Zame ni časa, zame ni prostora, zame ni preteklosti in bodočnosti, jaz sem več in povsod. Neskončno velike stvari vidim, čutim in razumem naenkrat, dokler sem samo v enem trplju...“

Razprostrl je roke, kakor da hoče dejansko pokazati, da objema veseljnost, nato je povzel spet mirno: „... Do konca osemnajstega stoletja živetarilo je človeštvo v temi države, vere in alkimije²³. V nepopisni žejni po svobodi je iskalo formulo²⁴ zlata in ni več videlo zemlje, vode in sebe. Takrat so vstali na Angleškem in Francoskem preroki, dali izraza naravi in sebi, ter vzbudili vodo. Parna moč, francoska revolucija in ustanovitev Združenih držav v Ameriki — to so trije mejniki, stoječi drug poleg drugega, ki so pokazali človeštvu, izropanemu po pijavkah vseh vrst, novo pot; s paro se je razmahnil gmotni položaj do še nedosežene višine in se je premaknil ekonomski, gospodarski, kulturni in socialni voz za dvojno progo naprej kot v vseh šest tisočih letih znane preteklosti. Francoska revolucija je oprostila posameznika vseh spon mase, toda zablodila radi zlorabe po starih pijavkah v ekstrem: vrgla je posameznika neusmiljeno v roke močnejšega posameznika, ne da bi našla sledi v novi ustroj mase. V Združenih državah ameriških pa vidim v najčistejši obliki nalaganje pridobitev in grehov prvih dveh činiteljev; tu je izvedel človek, rojen iz najpopolnejšega plemena, da iz mešanice dveh najpopolnejših plemen, do skrajnosti vse gmotne pridobitve, ki izvirajo iz porabe pare in vodne moči, ravno tako pa je tudi izvedel do skrajnosti individualno načelo. Veter je sicer zanašal seme iz Amerike v Evropo, ali prijelo se je to seme šele zdaj in v najnežnejši mladosti se mora že boriti na vse kriplje z novim semenom, ki je na zmagovalnem pohodu.

La vérité en marche! je zaklical Zola v Dreyfussovem procesu. Resnica koraka! reče danes lahko človek, ki je človek.“

Priznati moram, da sem popolnoma pozabil na jed in se napenjal, da bi razumel vse tajne žilice, o katerih je Rašid razlagal svoje misli, vendar ni šlo in pogumno sem se oglasil:

„Dragi Rašid, lep je tvoj govor in bogat, toda poln protislovja. Rekel si, da se je kapitalizem —“

„Stoj, te besede sploh nisem rabil. Stvar je bolj zapletena, in če sem jaz očrtal samo posledice, še nisem zašel v protislovja. Potrpi malo, vse pride na vrsto.

Smer, ki so ga hodila vsa novejša načela, je vidna: rojena v Angliji so se izkrcala v Ameriki, kjer jih je človek oživotvoril in od koder so se vrnili v Francijo. Že v Ameriki so izpremenila barvo in celo obliko, kakor jih

²¹ Kitajski pop. Tukaj: duhovnik sploh.

²² Najvišja gora v Kavkazu.

²³ Napol praznoverna veda, mati sedanje kemije.

²⁴ Obrazec. Tukaj: skrivnost po kateri bi umetno pridobivalo človeštvo zlato.

je pač razumel tisti, ki jih je vžil v življenje. Ta polfabrikat je sprejel Francoz in ga le redkokdaj oddal naprej tako nepokvarjenega, da bi bilo videti še njegovo pravo lice.

Človeštvo je kakor hudournik: zajezi ga in napel bo vse sile, škropil in bičal toliko časa, da podere jez; toda pusti ga teči, in usahnil bo, kakor bi ga nikdar ne bilo.

Veliki revoluciji je sledil Napoleonov cesarizem in sveta alijsa²⁵, svobodni reakcija in ta lov je trajal v Evropi do leta tisočdevetstoštirinajstega. Sprva je bil svobodni pokret veliko manjši nego reakcionarni, ki se je prvega z lahkoto otepal. Ali načelo je pronicalo in je izpodjedalo in reakcija je bila prisiljena poskušati, da nasprotnika asimilira²⁶. Vzdignila je sama njegov prapor, svojega pa skrila v žep. Pomagaču — denarju — je dovolila, da se je organiziral na novi podlagi, in to je, kar sem jaz imenoval zlorabo načela individualne svobode. Posneli so smetano zase, polčepino pa pokazali narodu, in se v pest smejali, ko je narod rekel: „fuj“ in verjel „prijojenim“ malikom, drl na božja pota in delal, delal, delal.

Ali ventila pa ti čudodelci niso zamašili. Piskal je dalje, in množica, ki ga je slišala se je večala, najprej iz radovednosti, nato iz potrebe, končno zaradi logike.

Nazadnje je reakcija obupala in v strahu, da gre sama po najkrajši bližnjici k hudiču, izzvala orkan.“

V. slika.

Orkan.

Med tem pripovedovajem sem polagoma zaspal. Ali kakor spi mlinar pri ropotajočih kolesih in se vzbudi, če se ustavijo, tako sem se zdramil, ko je Rašid utihnil.

Moj spanec pa je bil tako čuden, da sem razumel vse, kar mi je povedal Rašid; vendar mi je bilo, kakor da bi mi vpil nekdo od daleč, zakaj pomen posameznih besed sem našel v stavkih. In ko je utihnil nepričakovano, sem se vzdramil in hotel planiti kvišku, da se ozrem, kje je nevarnost. Ker sem bil privezan, sem omahnil nazaj s prestrašenim glasom:

„Orkan?“

„Da, orkan!“ je mirno odjeknilo spredaj, kakor da bi mi bil povedal, koliko je ura. Počakal je, da sem se popolnoma streznil, nato pa povzel:

„Orkan, orkan. To pa takole:

V Sarajevu se je sprožil revolver v roki mladega študenta dvakrat zaporedoma in obakrat zaporedoma zadel smrtno, kar je pač redkost. Da pa bo redkost še večja, so trdili tisti, ki so se iz umorjenega, ki ni bil posebna glava, naravno precej norčevali, da ga je umoril narod — država, ki sovraži soseda. Tako so napravljali vladajoči iz enega človeka enkrat cel narod, drugič pa so bili mojstri v nasprotnem delu, kakor je pač kazala

²⁵ Sveta zveza. Tako se je imenovala antanta; ki se je porodila po Napoleonovih vojnah v Evropi, da prepreči nove izpade francoskega ali kateregakoli drugega imperializma.

²⁶ Vsrkati, združiti s čim in ga s tem spremeniti, uničiti.

potreba. Vse to na temelju vere, narodnosti in patriotizma. — Ne razumeš? — No, potolaži se, jaz tudi ne, to se pravi: čudim se taki gluposti. Toda merodajni krogi — tako se nazivajo sami — ne iščejo ponavadi temelja in vzrokov. Če jih ni si jih napravijo sami. Tako se je začela vojna. Prvi je vrgel kamen čez obronek najstarejši, kar je končno čisto po predpisih lepega obnašanja. Ko je sosed to videl, vrgel ga je še on, toda zadovoljil se ni z enim, zmetal jih je kar po več naenkrat. Kamni so trkljali navzdol po rebri, butali ob skale in jih vlekli za seboj; kmalu je ropotala cela tolpa v prepad. Hrum je privabil polno skrbnih tekmecev na nasprotno reber, ki so dvignili neznansko kričanje, da to ne gre in tako dalje. Jezilo jih je pač, da niso oni bili prvi. Konec prepira je bil ta, da so spustili tudi nasprotniki še večjo množino kamna v brezdno. Struga globoko spodaj je bila hitro zasuta in pet let je glodala voda, ki so ji zaprli odtok, da se je z malim curkom prerila skozi.“

„Aha, o prilikah govoriš,“ sem ga prekinil bistroumno. „Kamni so vojne napovedi, struga je politični položaj pred vojno —“

„Pardon, pred vojno ni bilo nobenega političnega položaja. Mir je potekal v globoki strugi in med prepadi evropskega ravnotežja.“

„Da, da, saj to vem —“

„In jasno je, da mogočniki ne gredo na ples brez lepe obleke. V tem pogledu je bila njihova iznajdljivost brez primere in na obeh straneh enaka; niso pa bile centralne sile kos svojim nasprotnikom, ko je šlo za to, kdo bo boljše skril svoj pravi namen. V tem je izzivače vsega gorja mojstrsko potolkla antanta, tembolj ker jo je sredi boja podprla država, katere odkritosrčnosti je verjelo mnogo sicer zelo skeptičnih glav, namreč —“

„Italija, kaj ne?“

„Au!“ je kriknil Rašid, in ves aeroplan je vztrepetal, tako naglo se je obrnil k meni z zmedenim pogledom. „Kaj ti je slabo?“

„Zakaj? O, prav dobro se počutim.“

Rašid je zamrmral nekaj o pešanju moči modrih kroglic, če sem ga prav razumel, nato pa z iročnim povdarkom vprašal:

„Italija? No mogoče pozneje enkrat, ampak zdaj sem mislil na ameriškega strica Sama. Prebil sem že precej preprirov med generali, ki so pomakali svet v kri v prejšnjih stoletjih, glede vprašanja, jeli bila Amerika vsaj odstotno toliko odkritosrčna, ko je stopila v vojno s programom štirinajstih točk, da se ji sme očitati odkritosrčnost, ali ne. Vedno in vedno sem jo branil, kljub vsem Morganom in Rockefellerjem, in lahko rečem, da sem imel prav že zato, ker Wilson nima na našem svetu hujših sovražnikov od propadlih generalov. Vprašal sem Napoleona, vprašal Aleksandra Velikega, oba sta samo resignirano²⁷ mignila z rameni, vprašal sem Radetzkega, ki je pa najprej hotel vedeti, „ist der ein Baron oder

²⁷ Udano.

was? nakar sem ga pustil pri roženkrancu. Sicer je pa Wilson tudi popolnoma pogorel, iz česar smemo sklepati, da je mislil pošteno. Vsa zgradba zmag, ki so jih izvajale centralne sile tekom štirih let, ves orjaški napor je bil od muh. Ko je bila bolgarska fronta prebita, oznanil je Balfour prebitje v Spodnji hiši²⁸ s prerokovanjem, da se je otvorila vrsta dogodkov, ki jih svet niti ne sluti. Prorokoval je prav. In svet je bil tako presenečen, da je pozabil na moža, ki je edini izmed ministrov med svetovno vojno uganil bližnjo prihodnost. Razpad je prišel s strašno močjo. Na vse kriplje napenjajočim se vojskam v Champagni in Belgiji, na Flanderskem in v Piavski nižini je naenkrat zmanjkalo ospredja in po zakonu težnosti so štrbunknile čez glavo za nemško in avstrijsko armado v luknjo. Padle so seveda na mehko, ker je bil nasprotnik preje na dnu.

Toda ta mehko je bila tako nepričakovana in tako hitra, da so na primer Francozi in Italijani izgubili vsako pamet. Angleži so s Shylockovo²⁹ ravnodušnostjo potipali, če jim niso pri štrbunkanju padle kolonije iz no-tesa in se pomirjeni odpravili „immediately“³⁰ na malo football - tekmo. Amerikanci, seveda, so se praskali iz začudenja, kako izvrstni kameleoni so evropski svobodoljubi à la Clemenceau in Salandra.

Tako se je končal največji orkan v človeški zgodovini s tem, da je človeštvo točilo pet let svojo kri, se zastrupljalo s plini, se polivalo z ognjem, ter se zmerjalo med seboj brez rokavic (tudi v diplomaciji) z edinim namenom, da ostane vse tako, kakor je bilo.

Namreč, tega mnenja so bile vlade.“

„Torej se je orkan končal s popolno zmago reakcije?“

„Na videz bi bilo mogoče reči to, a samo tistemu, ki si dovoljuje v današnjih časih lahkomišljenost.“

„No, to so najmanj vse vlade!“

„Bravo, kroglice spet delujejo! To je bilo krasno povedano! Razume se, da misliva oba one vlade, ki čakajo — nevede, seveda, — da se jim ljudstvo zahvali. In ljudstvo je na najboljši poti, da se zahvali vsem vladam, katerim se še ni. Za danes je dovolj zate; glej da malo zaspiš, zakaj doživel boš veliko velikih reči, ki so našle majhne ljudi.“

VI. slika.

Sanje.

„Lahko noč torej,“ sem voščil nekoliko presenečen, zakaj zdelo se mi je, da se me je Rašid nekoliko naveličal. Rašid je nemo pokimal in s pritiskom na gumb ugasnil aparat.

Zavila naju je temna mlajeva noč. Kakor ponavadi, sem se zavil nekoliko tesneje, sključil se v svoji košari;

²⁸ Angleški parlament.

²⁹ Oderuški tip iz znane Shakespearjeve drame „Beneški trgovec“

³⁰ Neposredno.

človek pri svetlobi ne občuti samo svetlobe, temveč tudi toploto, in pri nenadnem nastopu teme nas vedno nekoliko zazebe.

Črno so migotale zvezde na nebu nad menoj, a pod mano je bilo vse zavito v črno! kadar se ni zabliskalo. Tihi, neumorni šepet aparata in vijaka je edini motil tišino, toda uplival z nepretrganim žuborenjem zelo uspavalno. Prepil se je ublažil; najbrž je Rašid zmanjšal hitrico.

Zdi se mi, da sem zaspal polagoma.

Čisto razumljivo je, da človeški duh mehak kakor čebelni vosek, tekom spanja vrača odseve tistih dogodkov, ki so se mu vtisnili tekom dneva bolj ali manj. Menda ni treba ponavljati, da sem bil popolnoma upravičeno razburjen takrat, ko sem zaspal, ker doživel sem čisto dovolj, da se mi o tem sanja kljub skrajni utrujenosti.

Povedati, kaj je spanje, je težka naloga in meni ni znano, če jo je kdo že rešil. Jaz bi rekel, da se tekom spanja odvija pero življenja, katero je človek podnevi navil z delom. Ker pa se vsaka stvar prej podere, nego naredi, treba je dvakrat, trikrat več delati nego spati. Kdor torej veliko spi, a malo dela, propada takorekoč, ne da bi mignil z mazincem. Telesno in duševno, zakaj, četudi treba priznati medsebojno neodvisnost obeh delov, vendar duh spremlja telo na njegovih telesnih potih, in telo duha na duševnih potih. Prideta oba v tej sporednosti navskriž, potem smete individuum, pri katerem je to nastopilo, vtakniti v norišnico. Bogami, zašel sem!

Kakor rečeno, zdi se mi, da sem zaspal, zakaj, danes, ko brskam po najbolj skritih kamrah svojega spomina, se ne morem spomniti, kako je to mogoče, da je zagorela naenkrat spet tista skrivnostna luč, ne da bi bil opazil kdaj.

Sedel pa tudi nisem več za Rašidom in nad njim, temveč vstric z njim; in ko sem se ozrl nanj, sem prebledel pošteno, zakaj čisto različno sem spoznal zlodeja, kako je podil aeroplan skozi plamene, ki so lizali zemljo vsepovsod.

Presunjen sem gledal na to gorostasno pogorišče, kjer ogenj še ni povsod ugasel. Videl sem smrt z ogromno koso, in z enim njenim zamahom pocepala so ljudstva celih pokrajin.

„Allah, Allah, kdo je spravil človeštvo v tako nesrečo?“ sem kriknil brez razumevanja.

„Samo!“ je bil zlokobni odgovor Rašida - zlodeja, in plamen mu je siknil iz ust.

Z razširjenimi očmi sem bulil vanj.

„Samo? Samo si požgalo dom, samo priklicalo pokolj, bedo, bolezen, smrt?“

„Da, samo! Nosilo je boga v ustih in proklinjalo hudiča, ki mu je v raju naklonil delo, da ni zgnilo od samih dobrot. A, ko je bilo treba delati, se je steplo. Oj, oj, to so stare stvari, in videti ni, kdaj bo konec. Radi tega sovražim vse, kar diši po človeštvu. Tudi tebe! Tudi tebe! Dovolj je, če sem te odlikoval s tem, da sem

ti dal videti, kakšen je svet. Zdaj moraš umreti, zakaj, kakor hitro si spoznal njegovo slabost, moraš, ker si sam človek, poskusiti, da izrabiš svoje znanje. S tem bi se pa oskrunil, zato umri!“

Planil je kvišku, skočil na rob krila, ter med bliskom in gromom izginil.

„Ne, ne,“ sem jeknil, skoro zadušen v žvepleni pari, ko sem začutil, da se je aeroplan nagnil, nagnil in zvrnil. Kot kamen se je bližal zemlji in preden sem izgubil zavest, sem z grozo opazil, da divja navpično pod menojo strašen požar. Kaj se je med tem zgodilo, ne morem povedati, dovolj bodi, če povem, da je od takrat, ko sem opazil požar in izgubil zavest, pa do takrat, ko sem butil z glavo ob nekaj, česar v temi nisem spoznal, in se osvestil, preteklo gotovo 30 sekund, večnost v primeri z blazno hitrostjo, s katero je vlekla zemlja aparat in mene, neusmiljeno privezanega h košari, nase — — — — —

Ko sem zadel z glavo ob tisto „nekaj“, je bilo prvo, da sem po vzdramljenju ugotovil, da sem se pravzaprav premalo udaril; druga stvar, ki sem jo odkril, je bila popolna tema in hlad v nasprotju z dobrotami, ki sem jih pričakoval, in tretja stvar, da sem se čudil, če sem se, popolnoma upravičeno.

Segel sem v hlačni žep, ali roka se je ustavila, ko je spoznala, da je noga v bregušah. Prijel sem za glavo, pa začutil, da jo odeva vernikov burnus.

Zmajal sem z glavo in šepnil: „Kizmet³¹!“

³¹ Kar je, je.

Nato se mi je od nekod vtihotapila misel, naj sežem v pas po kresilno gobo in kamen, katero misel sem ubogal. Goba je bila mokrotna in se ni hotela vžgati.

„Kizmet!“ Stegnil sem roko predse, da bi potipal Rašida in ga vzbudil. Prerezal sem zrak. Tedaj sem se oglašil: „Oprosti, koliko je ura?“

Nič.

Opozorjen po izostanku odgovora, sem se spomnil, da sedim v travi. Po dolgem premišljevanju, sem sklenil počakati dneva in po možnosti zaspati, zakaj bil sem res izmučen.

Zleknil sem se nazaj v travo in čakal na spanec in dan. Prvi je prišel prej nego drugi.

Zdramilo me je veselo petje ptičev in široki dan. In glej, ležal sem pod dateljnovo palmo, kamor sem sedel, da bi pokadil cigareto in zaspal. V spanju sem se prevrnil znak in zadel ob drevo ter se vzbudil ponoči, radi česar sem moral čakati dneva. To mi je bilo jasno.

Uganiti pa nisem mogel tega-le:

Sanjalo se mi je o stvareh in ljudeh, ki jih nisem poznal. Kako je to mogoče? In ta uganka ni manjša od tiste, ki se glasi: Zakaj se ljudje v dvajsetem stoletju vojskujejo?

S trdnim sklepom, premišljevali o tem, sem vstal, odšel domov in se zaklenil v svojo sobo, ker kadija³² nisem hotel vprašati za svet.

³² Sodnik ali pravoslovec, pri mohamedancih naslov za nižjega sodnika.

ERNEST TIRAN:

RAZBOJNIK.

Jaz sem razbojnik,
priklenjen in ukovan —
in vi se mi smejete
in skozi mrežo ste mi pustili
kakor v zasmeh
svoj svobodni dan...

A, da vi veste,
kaj ste mi pustili s to lučjo —
kako mi drhte zobje ob misli,
kako bi davile rokè,
kako se mi vroče hoče,

da sem titan,
pa da se z enim sunkom
komolcev osvobodim
in zberem z razpotij
vse nepokojnike — brate! —

Jaz sem razbojnik,
uklenjen in ukovan —
pa da vi znate vse to,
bi mi oči izžgali
in še se me bali!

VRNITEV.

Nato smo govorili o sanjah, v katerih je tako mnogo čudežnega; in čujte, kaj mi je pripovedoval Sergjej Sergejič, ko so vsi odšli in sva ostala sama v veliki poltemni sobi.

Do danes ne vem, kaj je bilo. Seveda, da so bile to tudi sanje, za to govori preprosti življenjski zmisel, vendar je bilo pri tem tudi nekaj drugega, nekoliko preveč podobnega resnici ali halucinaciji z njenimi prevarljivimi prikaznimi; toda to vem, da nisem bil v postelji; hodil sem po celici, ko sem imel to prikazen, in da so bile moje oči odprte, se mi zdi. Na vsak način pa zavzemajo v mojem spominu na prošlost te sanje... ali slučaj? — prav tako trdno mesto, kakor vse, kar se je dogajalo v resnici. Ali pa mogoče še krepkejše.

To se je dogodilo o mraku. Že tretje leto sem sedel zaradi nekega političnega dogodka v peterburški začasni jetnišnici v svoji celici, o tovariših in njihovi usodi nisem vedel ničesar in polagoma sem se pogrezal v ono hladno in topo turobnost, ko umira v tebi življenje in se ti ustavi šest dni. Bral sem malo, več pa sem hodil po pet aršinov dolgi celici, stopal sem počasi, da bi se mi ne zvrtilo v glavi in sem nedoločno mislil — vrtil vedno isti val obtirajočih se slik, davno minulih dogodkov, daljnih polpozabljenih obrazov. En obraz pa sem pomnil jasno, dasi se mi je zdel bolj oddaljen in bolj nedosegljiv kot vsi drugi: to je bil obraz moje neveste tam v svobodi, Marje Nikolajevne. Bilo je zelo lepo dekle. Posrečilo se ji je ogniti se zapora, o njeni nadaljni usodi pa nisem vedel ničesar. Mislil sem si, da je pač še živa, toda to je bilo tudi vse.

In v tem jesenskem peterburškem ranem mraku sem mislil o Marji Nikolajevni; počasi sem stopal po asfalt-nem tlaku sem in tja in mislil nanjo. Bilo je jetniško tiho, temačno, enakomerno in polagoma so se obračale sive stene, dokler se mi ni začelo zdeti, da stojim popolnoma mirno na mestu, da pa se celica neslišno vrti okrog mene; in nenadoma — znašel sem se v Moskvi — stopam dalje z istim korakom po Tverski ulici navzgor k bulvarjem. Zimski dan je okrog mene, na ulici je svetlo, polno ljudi in zelo živahno radi dirjanja sani izvoščkov. Pogledal sem na uro — vendar je bilo že štiri; „v Peterburgu se prej stemni,“ sem pomislil in se nenadoma vznemiril. Z Marjo sva prišla v Moskvo po političnih opravkih, ustavila sva se kot mož in žena v stari Loskutni gostilni in sedaj je ostala sama v sobi. Sicer sem ji dejal, naj se zaklene in naj ne pusti nikogar v sobo... toda kaj se ve? Lahko, da je kdo prišel; lahko, da jo je kdo poklical iz sobe, lahko, da jo je kdo zvalil v past; takoj moram nazaj!

Vzel sem izvoščka do Loskutne; tam sem hitro stekel po stopnicah in dveh hodnikih in sem se z olajšanim

srcem ustavil pri svoji sobi; na žeblju ni bilo ključa, to pomeni, da je Marja Nikolajevna doma. Potrkam na dogovorjen način na vrata, čakam — molk; trkam glasneje, tresem kljuko, kličem — nič, ali se ji je kaj pripetilo, ali pa je odšla. K sreči prihaja sluga Vasilij, pravim mu:

— Vasilij, ne veste, je žena doma, ali je odšla? Ali ni bilo nikogar k nji?

Vasilij se ni mogel takoj domisliti, po sobah je mnogo ljudi; končno se je spomnil:

— Seveda, seveda, Sergjej Sergejič, gospa so se odpeljali, saj sem jih videl, ko so odhajali iz sobe; tudi ključ so si vzeli seboj.

— Sama?

— Ne, z nekim vašim znancem; tak velik gospod s kožuhovinasto kučmo.

Bolj podrobno mi Vasilij neznanega gospoda ni mogel opisati, ni si ga ogledal.

— Ali vam je kaj naročila zame?

— Ne, Sergjej Sergejič, ničesar.

— Ni mogoče, pozabili ste, Vasilij!

— Nikakor ne, Sergjej Sergejič, ničesar niso naročili. Vprašajte še vratarja, mogoče so njemu kaj dejali.

Šla sva k vratarju. Vasilij z menoj — razumel je, da sem vznemirjen: nikakršnih znancev nisva mogla imeti v Moskvi in veliki gospod s kožuhovinasto kučmo je vzbujal v meni velikanski strah. Toda tudi vratarju ni Marja Nikolajevna ničesar naročila; stvar je postala popolnoma neprijetna.

— Morda vsaj veste, v katero stran sta šla? — sem poizvedoval od vratarja; prav nič nisem vedel, kaj naj začnem in kje naj iščem.

— Stojte, stojte, Sergjej Sergejič, kako da sem pozabil: saj sem jim vendar najel izvoščka, seveda!

— Kam?

— Kam, ne vem, ampak izvoščka sem jim poklical; glejte no, tamle stoji, vrnil se je torej. Prav ta je, spominjam se!

Pri teh besedah smo bili že na ulici pred vhodom; vratar je poklical izvoščka, in ta je povedal, da je res ravnokar odpeljal dva, gospo in gospoda, peljal jih je daleč; ulice, kjer sta izstopila, izvošček ne pozna, ker redko vozi v ono stran in je vozil po navodilih. Kaj torej storiti?

— Mogoče jo pa najdeš, tako ulico, po spominu? — je vprašal vratar, da bi mi pomogel: — saj ne voziš prvo leto!

Izvošček je pomislil in pritrdil:

— Najdem jo že, najdem, ampak konj je truden. Ne vem, ali bi peljal ali ne.

No, izvoščka sem pregovoril, obljubil sem mu, da mu dobro plačam, pa smo krenili; spominjam se še,

kako me je vratar v sanah zavil v odejo in kako je kriknil za nami v sled:

— Dobro srečo, Sergiej Sergiječ!...

In v začetku se je bilo čisto prijetno peljati: našli smo sled, to je glavno, drugo je pa samo vprašanje časa, pol ure ali v skrajnem slučaju ure; tudi po ulicah je bilo veselo. Svetiljke še niso bile prižgane, v trgovinah in prodajalnah pa so že povsod gorele luči, bilo je šumno in obljudeno, na križiščih smo morali čakati in tedaj se mi je vlegel skoro prav name gobec fiakarskega konja za nami s svojim kadečim se dihanjem. Po veseli živahnosti me je ulica spominjala na predbožični mrak; saj tako se je tudi izkazalo — in kako sem mogel pozabiti! — na Teatralnem trgu je temnel na snegu cel gaj mladih jelk, gosto zelenih, dišečih, prav nič niso bile podobne posekanim. Okrog njih so hodile neke temne postave v kratkih ovčjih kožuhih in dolgih suknjah, in tudi od njih je prav tako vejal po gozdni dalji, ne po mestnem vzduhu.

Tako sva preletela še dve, tri vesele in šumeče ulice; končno so vzplamtele svetiljke in postalo je popolnoma praznično, lahko in radostno kakor v detinstvu; toda ulice so se vlekly in vlekly, nekatere so bile popolnoma nemogoče dolge, in že smo se znašli v nekem delu Moskve, ki ga sploh nisem poznal. V početku je izvošček že še imenoval nekake ulice z nenavadno in čudno zvonečimi imeni, dalje pa, v stranskih ulicah, je umolknil: nastopilo je neznanu tudi zanj. Sploh se je neprijetno voziti po mestu, ki ga ne poznaš: tedaj izgube ti lomljeni, zamotani in čudni prehodi med hišami svojo smotrenost in pomen ulic, javlja se čustvo negotovosti v smeri in obenem ž njim nejasni odtенок nekakšne brezizhodnosti; ko pa sem uvidel, da mi je Moskva, o kateri sem mislil, da jo dobro poznam, tako nepoznano mesto, mi je postalo zelo, zelo neprijetno, naravnost strašno! Iz temnih vrzeli brezmejnih ulic, v katere smo se pogrezali, je vejal po nekaki opasnosti — po prevari, izdajstvu.

Nasilno sem se spomnil Marje Nikolajevne in onega neznanca v kožuhasti kučmi; zahotelo se mi je hiteti, dirjati, izvošček pa se je vlekel in vlekel z isto trudno počasnostjo, zavijal, krožil, molče in neuverjeno natezal vajeti. Njegov nepremični hrbet je priklepil pogled, in že se mi je jelo zdeti, da sem vse svoje življenje videl samo ta hrbet, da ga poznam z nekakim poslednjim, najpopolnejšim poznanjem kot nekaj večnega, usojenega, vedno enega in istega. In vedno redkejše so postajale svetiljke, in vedno manj razsvetljenih prodajalen in razsvetljenih oken v hišah sva srečavala: kakor da je tu že noč in vse že spi. Na nekem ovinku se je izvošček ustavil.

— Kaj je? Konj ne gre — zakaj si se ustavil? — sem ga vprašal z nemirom.

Izvošček je molčal. In naenkrat je ostro obrnil nazaj, tako da bi se kmalu vrgel iz nagnjenih sani.

— Ali si zašel?

— Tukaj sva že bila. Kaj ne vidite?

Ogledal sem se in res sem spoznal — ravno tole kombinacijo svetiljke, tlaka s kupčkom snega poleg njega in zidane temne dvonadstropne hiše: da, tukaj sva že bila! In tu se je začelo najneznosnejše: počela sva neskončno dolgo krožiti po ulicah in cestah, na katerih sva že bila — in mogoče ne enkrat. Presekala sva veliko obljudeno cesto s svetlimi trgovinami — in spoznal sem jo; a malo nato jo presekava znova in isti stražnik stoji na križišču.

— Mogoče bi vprašala koga! — sem dejal neodločno.

— Ali kaj vprašati? — je mrko odgovoril izvošček po kratkem molku. — Peljemo se, kam, pa sami ne vemo.

— Ti si vendar rekel...

— Seveda sem rekel...

— Potrudi se, golobček! Zame je to... zelo važno, zelo.

Izvošček je molčal. Ko pa smo prešli že pol ulice, je nehote odgovoril:

— Saj se trudim! Kaj pa delam!

Končno sva se nekako iztrgala iz kroga: te-le ulice z dolgim plotom še nisem videl; in izvošček je bolj uverjeno nategnil vajeti in je celo dejal kratko, ne da bi se ozrl:

— To je.

— Bo kmalu?

— Ne vem. Ne še, ne še kmalu.

In tedaj je zame nastopila nova groza: skoro popolne teme in neskončnih plotov, nekakih starih vrtov, do sredine poti visečih vej in ogromnih dreves, nekakih praznih prostorov, nekakih temnih, zlokobnih hiš, brez vsake lučke, kot da so neobljudene. Kako je mogla sem Marja Nikolajevna? — in kaj so ji mogli tu storiti? Brez dvoma past, brez dvoma — kako strašno in kruto izdajstvo. Kdo je ta veliki tujec, ki jo je odvedel? Midva nimava v Moskvi znancev in jih ne moreva imeti.

Ograje pa se vlečejo in vlečejo in ni jim konca; in jaz ne razumem ničesar več: ali so to druge ograje, ali pa sva tudi tu zašla v brezkončni krog in se ničemur ne bližava, mogoče se celo oddajujeva. Vse se zdi znano in neznanu in srce začenja biti s silnimi, redkimi gluhihmi utripi, naenkrat pa pravi izvošček:

— Tukaj bo.

— Kje?

— Tam onale ograja. Tam so vrata.

Da, tu je ograja, tudi vrata so v njej: tema je, toda vrata vidim. Ustavili smo se. Razmotam odejo, hitro skočim iz sani, zlezem čez kup snega in stopim k vratom. Zaprta so — in niti sledu ne o zvoncu ne o kljuki, ki bi jo mogel prijeti in potresti. Nad ograjo se sklanja gluho, staro, zasneženo drevje, in tilho je. Zagonetka, kakšna usodna nučnost je privedla Marjo Nikolajevno sem, postaja jasna in strašna. Mučno predčustvo gorja in zla mi jemlje sapo, noge slabe, drgetajo in se šibe v kolenih.

Oprezno trkam — nikakega odgovora, vse ista tišina in gluhe, kakor kače vijoče se veje, kakor da so pobar-

vane po eni strani. V ograji je špranja — gledam skozi njo: steza, očitno pometena, za njo v globini temna, strašna, prihuljena hiša, brez najmanjše luč ce. Toda v njej so ljudje, nekaj se godi v njej — čutim to, vem, preveč javen izraz izdajstva ima strašna, prihuljena hiša, z lažnjivo temnimi okni!

Na nič več se ne oziram in začnem z vso silo biti s pestmi po vratih. Kričim: odprite! Posamezni udarci se izlivajo v en sam splošen ropot, vsa ulica s svojimi goli ograjami odgovarja na ta ropot, sam se potapljam v njem in ne slišim več svojega krika. Roke me bole, toda jaz bijem vedno bolj besno, vrata, ograja, cela ulica grmi kakor lesen most, po katerem dirja požarna bramba — in glej, blišknila je rumenkasta luč, prodira skozi špranjo, drsi po vejah in neenakomerno koleba. Gredo s svetiljko!

Jenjam biti. Luč je vedno bližje. Že slišim korake in tihe glasove — prihajajo! Srce utriplje od strahu in pričakovanja: nekaj plaščnega je v tihih glasovih, v kolobajoči neenakomerni luči. Ustavili so se za vratmi, nerazumljivo se obotavljajo; zdaj zvene ključi, cel šop, grmi zapah — in jarka luč mi udarja v oči, vrata so odprta.

Vrata so odprta in za pragom — stoji moj jetniški paznik s svetiljko v roki in poleg njega njegov pomočnik.

Moj paznik! Odkod on tukaj? — v početku si ne morem ničesar razložiti, ničesar ne razumem. Kam sem se vendar pripeljal? Kam sem pravkar tako trkal? V moji celici je tema, paznik in njegov pomočnik, oba pa sta jarko osvetljena in za njima se odpira jarko osvetljeni hodnik, meni pa se še vedno zdi, da nisem v celici, temveč na oni ulici, in da se niso odprla vrata moje celice, temveč ona strašna in tajinstvena vrata. Zdi se mi, da sem zakričal:

— Kdo je?

Oba onadva pa še vedno stojita v luči za pragom in me začudeno gledata. In paznik pravi:

— Kaj pa delate, Sergjej Sergjejič, kaj pa tako razbijate? Nesem vam svetiljko, naenkrat pa slišim — kakšen ropot! Vzemite svetiljko, tudi čaj bo takoj. Ne razbijajte tako, to ni prav!

In glej, svetiljka je v moji roki, in z navadnim šumom se zapirajo vrata — da, to je moja celica! Da — v svoji celici sem — in nikjer drugje.

... Tak je bil moj sen ali ono, kar se imenuje sen. Tako sem odšel in se — vrnil; tako sem po dolgi in mučni blodnji po krogih završil svoj poslednji krog — in potrkal na vrata svoje lastne celice.

ČULKOVSKI:

PLES NA VULKANU.

Pred mojim zorom se širi
v temen mrak zavito,
pijano,
vriskajoče mesto.
Jezero žarnic ga razsvetljuje
in se roga
nebeškim zvezdam.
V dvoranah sijajnih
gluši te smeh prešeren,
vabijo besede sladostrastne,
blesti rok ženskih
rožnato meso.
Šumeče vino
umiva prah s podplatov,
ko pleše Sodoma
svoj divji ples.
A tam na dnu
se sliši zamolklo prasketanje

in bobnenje.
Že vžigajo sovražne iskre se
v očeh obrazov, izsušenih
kakor mumije.
In dvigajo se maščevalno k nebu
pesti skeletov.
.
Uho mi dražijo
poskočne melodije.
Ne motijo potresa sunki jih grozeči,
ne slutijo
pretečega pogina.
Ha, ha, le plešite,
obrizgani s škrlatom,
zvezani z zlatom,
v čast mamonu
tiranu
svoj ples na vulkanu!

Pregled svetovnega delavskega telovadnega gibanja v prvem polletju 1922.

Zbral C. K.

Čehoslovaška: I. Zveza čsl. delavskih telovadnih enot (S. D. T. J.) si je po lanskem komunističnem razkolu, ki jo je zadel ravno pred delavsko olimpiado, že precej opomogla. Zgubila je tedaj skoraj polovico enot in članstva, ali vedno bolj se enote vračajo nazaj in vedno bolj ustanavljajo nove. Po poročilih podanih na Zvezinem zboru, ki se je vršil o Veliki noči je po razkolu od prejšnjih 1565 enot ostalo v Zvezi 771 enot, 1. januarja 1922 jih je bilo že 830; torej v šestih mesecih 60 novih enot. Članov, članic, naraščaja in dece je bilo koncem lanskega leta nad 100.000 (preje 223.665). Listi se dobro razvijajo. Glavno glasilo „Tělocvičný Ruch“ se tiska v 24.000 izvodih, „Cvičitelké rozhledy“ (list za vaditelje), v 5600 izvodih, „Zlatá Brana“ (za deco), v 10.000 izvodih, novi list „Naš Dorost“ (za naraščaj), v 7000 izvodih in drugi listi — razni okrožni vestniki — skupno v 13.000 izvodih. V zadnjem času je začelo izhajati glasilo vzgojiteljskega odseka „Vychovatel“. Na Zvezinem zboru, katerega se je udeležilo 571 delegatov in 239 gostov, je bilo sklenjeno pristopiti k „Mednarodni delavski zvezi za telesno vzgojo in šport“. V zadnjem času so enote začele uvajati skavtsko gibanje med svoje člane. Doslej imajo skavtje v D. T. J. že 48 skupin z 72 oddelki in 1100 člani. — Tajništvo Zveze je v letu 1921 priredilo 222 predavanj in od teh je na 70. predaval starosta sohr. Hummelhaus! — Letos se je glavno delo gibalo okoli pohodov na Slovaško, ki imajo namen, da vzbudijo pod klerikalnim uplivom stoječi slovaški narod in ga opozore na delavsko gibanje. Junija se je vršil izlet v Bratislavo, julija v Zvoleně in avgusta v Košice. Drugače so se enote udeležile prireditve belgijskih sodrugov v Seraingu, francoskih v Parizu in nemških v Lipskem. Za prihodnje leto pripravlja Zveza skupno s praško Delavsko Akademijo izlet v Italijo. — Tudi enote, ki so v tujini, se dobro razvijajo, tako one v Avstriji, Nemčiji in Franciji. Ameriške enote so se pa koncem marca t. l. razcepile. Clevelandsko okrožje s 56 enotami je ostalo Zvezi zvesto; chicaško je pa z 9 enotami prestopilo h komunistom, tu je ostala le enota „F. Lassalle“ iz Chicaga še v Zvezi.

2. Zveza delavskih kolesarjev se je 26. marca ustanovila v Pragi. Doslej združuje nad 40 delavskih kolesarskih klubov ter bo v kratkem začela izdajati svoje glasilo. Svoje člane, ki so se na kolesih ponesrečili ali ubili podpira.

3. Zveza delavskih turistov združuje v sedmih odsekih 1000 članov. Glasilo „Dělnický turista“ izhaja v 1200 izvodih šestkrat na leto.

Nemčija: Delavske telovadce zastopa tu „Zveza delavskih telovadnih in športnih društev“ (Arbeiter Turn- und Sportbund). Ustanovljena je bila leta 1893. v Geri in imela 4000 pripadnikov v celi državi. Leta 1913 na zboru v Mannheimu je bilo zastopanih že 180.000 članov. Zveza se je razvijala in se preselila v Lipsko, kjer si je zgradila lastno palačo, v kateri ima urade, svojo moderno urejeno Nakupovalno zadrugo in vaditeljsko šolo. Danes ima vsega članstva nad milijon in med temi je članstva starega nad 14 let 608.391. Največje društvo Zveze je enota „Fichte“ v Berlinu, ki ima sama 3890 čla-

nov in 5640 mladine. Letos od 22.—25. julija je priredila Zveza v Lipskem velike telovadne in športne slavnosti, ki so praško olimpiado v marsičem še prekosile. Stadion, na katerem se je prireditve vršila, je obsegal 450.000 m² in od tega telovadišče samo 68.000 m² za 16.000 telovadcev, kar pa je bilo — žal — premalo. Iz Nemčije same je bilo namreč na zlet priglasiženih 50.000 članov, od teh za proste vaje 20.000 telovadcev in 7000 telovadkinj. D. T. J. iz Prage so poslale 800 telovadcev, Zveza nemških delavskih telovadcev v Čehoslovaški iz Ustja n. L. okrog 5000, Švicarji 1200, Belgijci 100, prišli so dalje Amerikanci, Danci, Finci, Francozi, Italijani, Holandci in Poljaki. V Lipskem se je zbralo one dni nad 100.000 tujcev, ki so jasno manifestirali delavsko internacionalo.

Švica: Na zboru 28. in 29. januarja t. l., ki se je vršil v Bielu se je Zveza švicarskih delavskih telovadnih društev, ki ima 14.000 članov, združila z Delavsko športno zvezo v Delavsko telovadno in športno zvezo. Zvezin organ je „Arbeiter Turnzeitung“. Gibanje je v zadnjem času radi težke gospodarske krize malo oslabilo, vendar pa se položaj že boljša. V proslavo 60 letnice ženevske enote je Zveza 24. in 25. junija priredila svoj II. izlet v Ženevi. Nastopilo je 3000 telovadcev iz 52 sekcij. Telovadba je ob udeležbi nad 2000 gledalcev prav lepo uspela. V Zvezi so združeni telovadci iz nemške in francoske Švice. Gostje z ozirom na lipske slavnosti niso bili pozvani.

Francija: Zveza francoskih delavskih športnikov je priredila 4. in 5. junija v pariških predmestjih Pantinu in St. Denisu velike športne slavnosti. Spored je obsegal nogometno tekmo med Francijo in Anglijo (rezultat 3:0), hazeno, tek, plavanje in skoke, kolesarske tekme in ritmične vaje. Prireditve se je udeležilo 80 angleških, 20 belgijskih, 5 švicarskih (iz Ženeve), vsi francoski športniki, 6 italijanskih plavačev iz Milana in skupina 12 telovadk od čehoslovaških D. T. J. Pri lahki atletiki so večinoma zmagali Francozi, pri plavanju in kolesarstvu pa Angleži. Vaje čeških sodružic s keglji in krogi so zelo ugajale.

Anglija. O Veliki noči se je vršil v Shrewsbury-ju, v rodnem mestu Darwinovem, XXVI. zbor angleških delavskih športnih društev „Clarion“. Sodr. P. Groom je opozarjal na stagnacijo, ki je v zadnjem času zaradi gospodarske krize nastala v športnem gibanju. V Zvezi ni uvedena še zadostna centralizacija, kar napredek zelo ovira. Na zboru je bilo navzočih do 300 delegatov.

Belgija. Belgijska socialistična zveza za telesno in нравno vzgojo je priredila lansko leto sredi avgusta v Seraingu pri Lüttichu svojo olimpiado. Udeležili so se je Švicarji in Čehoslovaki, ki so v telovadbi odnesli prvenstvo. Zveza, ki se prav lepo razvija, ima danes že 11.000 članov. Razen nje obstoja v Belgiji še več zvez delavskih gimnastov, ki se mislijo v kratkem združiti.

Alzaško-Lotarinška: Zveza delavskih športnikov in telovadcev je imela svoj zbor 27. in 28. maja. Zveza ima 168 društev z 11.120 člani, 1500 članicami, 500 ženske, 1000 moške dece in 2500 naraščaja. Društva so razdeljena v gorenjerensko, dolenjerensko in mozelsko okrožje.

Avstrija. Zveza nemških delavskih telovadnih in športnih društev v republiki Avstriji s sedežem na Dunaju, ki je bila pred vojno samostojna zveza za celo Avstrijo, se je priklopilo k lipski zvezi, pri kateri tvori 17. okrožje. Nedavno je začela izdajati svoje glasilo mesečnik „Arbeiter Turn- und Sportzeitung“.

Mednarodna delavska Zveza za telesno vzgojo in šport — delavska telovadna in športna Internacionala — je imela 26. in 27. julija v Lipskem svoj III. kongres. Zve-

za združuje skoro vse delavske telovadne zveze in vrši svojo nalogo prav dobro. Glavni točki kongresa sta bili vprašanje I. Mednarodne Delavske Olimpiade in vprašanje stališča, ki naj ga zavzame Zveza proti moskovski športni Internacionali. Večina delavskih športnih Zvez je namreč še nerazcepljenih — tako nemška, švicarska, francoska, nemško-češka, italijanska, finska itd. — in tako so njih člani pristaši vseh treh Internacional. Zato je treba rešiti to vprašanje, da ne pride do daljnih razkolov. — Zvezin sedež je zaenkrat v Bruslju.

Telovadne igre.

Najhvaležnejše sredstvo za zdrav razvoj telesnih organov je telovadba in nje bistveni del — igre. Telovadne igre so tako stare kakor človeštvo samo. Posebno stari Grki so jih sistematično in z velikim razumevanjem gojili, ker jim niso služile le kot sredstvo za okrepitev telesne sile, temveč tudi kot važen činitelj pri vzgoji trdnega značaja in nrvnosti. Igre niso bile samo zabava poedincev, ampak za ves narod obveznost, katero so izpolnjevali tako moški kakor ženske, mladi in stari. Dan, ko so najspodobnejši igralci med seboj tekmovali za prvenstvo v vseh igrah, je bil starim Grkom velik narodni praznik. O teh takozvanih olimpijskih igrah govorimo še dandanes in prirejajo se v naši dobi istotako mednarodne olimpiade.

Kaj so pravzaprav igre, in kakšnega pomena so? Dasiravno je pri igrah tako telo kakor duh (razum) igralec prisiljen, opravljati neko delo z napenjanjem mišičevja pri hitrih kretanjih ali pa pri napenjanju spomina, vendar lahko rečemo, da so igre ravno nekaj nasprotnega od dela. Igra, ki nudi popolno svobodo, je vzklík radosti in rešitev od vsakodnevnega navadnega opravila, je v resnici čas oddiha. In kot takšna vpliva na telovadca s svojo silo osvežujoče. Glavni nje pomen pa je v njenem učinku na telo in duha.

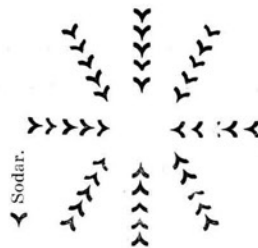
Telovadne igre, ki so pravzaprav samo gibanje telesa, pospešujejo krvni tok ter ž njim krepè bitje srca, vplivajo na mišice v tem zmislu, da postanejo prožnejše in izločajo več znoja, in to je posebno važno, ker z znojem vred izpuhtevajo iz telesa tudi mnoge druge zdravju kože škodljive snovi. Vse igre pa vzbujajo v telovadcu zmisel za družabno solidarnost in jo krepe, plemenijo nrvnost ter ga uče prijateljskega soživljenja tudi napram vsaki tuji osebi. Če pa hočemo imeti koristi od raznih iger, tedaj jih ne smemo gojiti v zaprtih prostorih, kjer se pri vsakem gibu in kretanju dvigajo oblaki prahu, napolnjeni z vsemi mogočimi škodljivimi zarodki, ki potem hitrejšega dihanja brzo pronickajo skozi usta v pljuča. Prosta narava, za mestom zaraščeni travniki, proč od ceste polne prahu, so najprimernejši prostor za prirejanje telovadnih iger.

Družabne in telovadne igre srečavamo pri vseh narodih. To so igre, ki odgovarjajo narodnemu temperamentu in potrebam, in ki jih gojijo v najvišji meri. „Bratrstvi“ (bratstvo), časopis češkoslovaške vojske, je priobčil v več številkah celo vrsto ameriškanih zanimivih družabnih iger, od katerih nekatere prinašamo.

V zvezdi na sodarju.

Število igralcev je poljubno (20—200). Storimo nekoliko zastopov (vrst), ki se ravna po številu telovadcev, in jih postavimo v podobi zvezde, kakor kaže priložena slika.

Če imamo manj igralcev, tedaj postavimo manj vrst, ali pa v vsako vrsto manj igralcev. Poleg vrst se nahaja še en lihi igralec, ki se imenuje sodar. Ta lihi igralec obhodi vse vrste (gre okoli vseh vrst) in se pri tem svojem sprehodu dotakne zadnjega telovadca katerekoli vrste. Kakorhitro začuti telovadec dotik sodarja, tedaj takoj udari z roko tovariša, ki stoji pred njim, ta zopet enega pred seboj itd., dokler ne pride ta udarec do zadnjega igralca. Ko zadnji igralec začuti dotik, tedaj zakliče: „Sedaj!“ Na ta klic zbeže vsi igralci te vrste po zunanji strani in sicer po desni (v nasprotni smeri teku kazalcev na uri) okoli cele zvezde in vsak skuša, da pride prej nazaj na mesto v svoji vrsti, kjer se potem razvrste po redu, kakor je kdo pritekel. Z njimi vred pa beži tudi sodar. In oni, ki pride zadnji na mesto svoje vrste, je na ta način lihi in ostane sodar. V vrsti morajo naravno vsi igralci počakati tako dolgo po dotiklaju roke, dokler prvi v vrsti ne da povelja „Sedaj!“ kar pa mora biti seveda kolikor mogoče hitro storjeno.

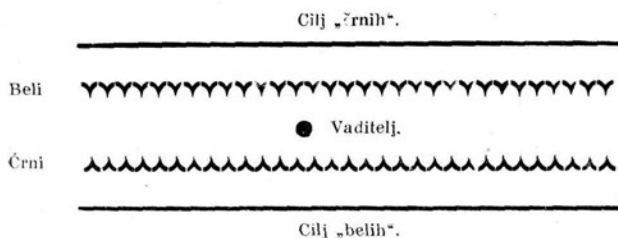
Sohe (kipi).

Na tleh napravimo črto (v telovadnici jo potegnemo s kredo, v prosti naravi pa jo zarišemo s palico v zemljo kot izhodišče), a na drugi strani ravno tako črto kot cilj.

Razdalja med obema črtama je čisto poljubna; v telovadnici se moramo, umevno, omejiti na prostor, ki ga imamo na razpolago. V naravi to razdaljo lahko povečamo, toda zopet ne preveč. Cela družba se postavi v vrsti na izhodno črto in si izbere iz svoje srede vaditelja igre in sicer s hrbtom proti njim. Vaditelj koraka naprej in pri tem glasno šteje korake; vsi igralci stopajo enakomerno z istimi koraki kakor vaditelj. Po nekotikih korakih zakliče vaditelj nepričakovano: „Stoj!“ pri čemer se hitro obrne nazaj. Na to povelje morajo vsi igralci brez najmanjšega giba ostati v isti stoji (pozi), v kateri so se ravno nahajali, nikdo ne sme treniti z očesom, niti se zasmeti, še manj pa s telesom se ganiti. Kdor se zasmije, ali se premakne, mora nazaj do izhodišča in pričeti z nova. Vaditelj poskuša s kretnjami ali z dovtipom prisiliti (zapeljati) igralce k smehu, ali k temu, da bi se na kakršnenkoli način zganili. Seveda ne smemo pri tem pustiti igralce predolgo v ravno zavzeti stoji (pozi), temveč takoj zopet nadaljevati v pohodu. Igralci pa so dolžni poslušati svojega vaditelja samo, ko je zadnji obrnjen s hrbtom k njim. Če pa se vaditelj obrne in šteje dalje, tedaj morajo vsi oni, ki korakajo dalje in se niso ustavili, ali ki so se sicer ganili, iti nazaj do izhodne točke ter vedno na novo začeti. Princip (zmisel) igre je v tem, da ne sme vaditelj pri svojem obratu nobenega igralca videti, da se giblje. Ta „pohod“ je lahko vezan tudi s kretnjami rok, s čemer seveda postaja igra le zabavnejša. Zmaga pa na koncu tisti, ki pride prvi na cilj, in ki ni bil primoran, vrniti se radi svoje napake na izhodno točko, da bi moral pričeti z nova.

Beli in črni.

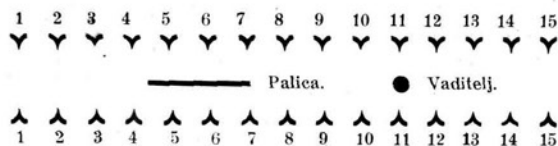
Telovadce razdelimo na dve enako močni skupini in jih postavimo v dveh vrstah, čeloma proti sebi v razdalji dveh korakov ter pri tem določimo, v kateri vrsti so „beli“, v kateri „črni“. Od sredine odmerimo na vsako stran 20—30 korakov, kjer zaznamujemo s črto cilj za vsako skupino. Postavo k igri podaja priložena slika:

Vaditelj, ki stoji med obema vrstama, vrže v zrak leseno ploščo, ki je na eni strani bela, na drugi pa črna. Obedve vrsti čakata, da pade plošča na tla. Če se pokaže bela stran, tedaj morajo „beli“ brzo uteči do svojega cilja, pri čemer jih zasledujejo črni; če se kdo od belih zakasni in je bil ujet od črnega, predno je dosegel svoj cilj, tedaj postane „črn“ in mora preiti v vrsto „črnih“. Če pa se pokaže črna stran, tedaj črni beže, a „beli“ zasledujejo. Vaditelj počaka, da se obe vrsti uredita in potem zopet meče ploščo. Tako se igra ponavlja in zmaga tista vrsta, ki za časa igre ujame (zapleni) več nasprotnikov. Igramo lahko tudi na ta način, da vrste stojijo na svojih ciljnih in tu čakajo, da vaditelj, ki stoji na sredi, vrže ploščo. Ko pade plošča na tla, beže obe vrsti do sredine pogledat, katera barva je na vrhu, in njena vrsta mora kar najhitreje zopet nazaj na svoje mesto. Druga vrsta seveda ima na ta način priložnost zajeti kar največ nasprotnikov.

Vzemi si jo.

Dve enako močni skupini se postavita nasproti v oddaljenosti 10—20 korakov. Igralci se štejejo v isti smeri in vsak si mora zapomniti svojo številko. Na sredo položimo palico, ali kak drug predmet; vaditelj se postavi na enem koncu do srede, da more voditi igro. Priložena slika kaže, kako naj se postavimo:

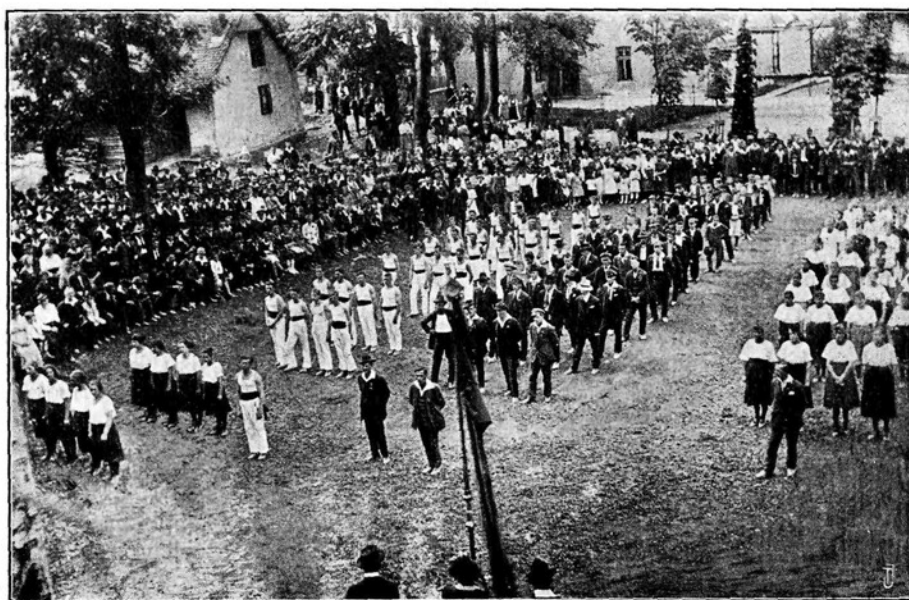

Vaditelj pokliče številko. Oba igralca, ki imata imenovano številko, zletita do srede in vsak se potruži, da prvi zagrabi na tleh ležečo palico, ki jo položi zopet na tla in zaznamuje skupini (vrsti), katere igralec je odnesel palico, eno točko v dobro. Če se zgodi, da sta oba igralca hkrati zgrabila palico, jo morata položiti nazaj, vrniti se na svoja mesta in tek ponoviti. Ni treba, da številke slede po vrsti, temveč morejo se klicati mešano tako, da so igralci prisiljeni biti zelo pazljivi pri klicanju. Igra se ponavlja tako dolgo, dokler niso vse številke bile na vrsti. Zmaga je na strani vrste, ki ima največje število točk, to je ona, ki je največkrat odnesla palico.

VESTNIK „SVOBODE“

Poročilo o delavskem športnem in telovadnem gibanju v inostranstvu za prvo polovico tekočega leta nam na drugem mestu pove, kako silno se približuje proletariatu enemu svojih najlepših ciljev, reorganiziranju in zedinjenju svojih vrst na temelju socialistične telesne in duševne vzgoje. Lepo uspeli kongres socialistične mladine, ki se je vršil pred kratkim v Salzburgu, nam daje na druga strani izborna jamstva, da se je proletariati po dolgotrajni razcepljenosti na političnem in strokovnem polju dokopal do povoljne iztreznitve vsaj na kulturnem polju in da nam ne bo treba več dolgo čakati, ko bomo združeni vsaj v tem oziru v enotni internacionali.

Slovensko marksistično delavstvo je za ta dogodek že precej pripravljeno. Naše kulturno delovanje je sicer še zelo mlado in ne more izkazovati one jakosti, kakor jo izkazujejo dežele s starimi tradicijami, n. pr. Češko-slovaška, kjer obsega že sama organizacija socialističnih telovadcev nad poldrugi stotisoč članstva, ampak mirno smemo zreti v bodočnost, če pomislimo, kako smo napredovali le v tem zadnjem letu. Ne samo, da se delavska kulturna stremjenja vedno bolj osredotočujejo na eno organizacijo, na našo „Svobodo“, in da delavstvo

PRVI JAVNI NASTOP DELAVSKE TELOVADNE JEDNOTE „SVOBODA“ NA JESENICAH IN DELAVSKEGA TELOVADNEGA DRUŠTVA „SLOGA“ IZ MARIBORA.

vse za sedanje psihične razmere značilne separatistične poskuse zavrača s figo v žepu, temveč opazati je celo, kako gubijo vpliv stare meščanske organizacije, ki so doslej še mogle odtujiti maso strogemu razrednemu stališču tudi v kulturnem oziru. Sokolstvo se nahaja sedaj po svoji bleščeči paradi v Ljubljani v štadiju naglega razkroja — kakor smo prorokovali v zadnji številki „Kresa“; neki klerikalni list pa je pred kratkim priobčil članek, v katerem stoji zapisano, da so vsi poskusi klerikalizma, ustanavljanja podružnice Prosvetne in Orlovške zveze med delavstvom, podobni rastlinicam, ki jih sadijo samo za to, da majhen čas hirajo in končno ovenejo. Bližnji „Svobodin“ občni zbor bo pokazal, da za našo izobraževalno zvezo ne velja ta primera z rastlinicami. Ne za eno ne za drugo njeno stroko, a najmanj za telovadno-športno.

Mi, ki smo pred nedavnim na Jesenicah doživeli svoje Julianovo, lahko mirno ugotovimo, da se naglo razvijamo do svoje Prage, kakor je bila lanskega leta ob priliki znamenite delavske olimpiade. Če sta bili na Jesenicah komaj dve naši enoti z nekaj nad 100 sodelujočih godni za javen nastop, lahko računamo za prihodnjega prireditev že par sto nastopajočih delavskih telovadcev in športnikov. Isti veseli napredek se kaže v zanimanju proletarskega sloja za udeležbo na prireditvah. Na Jesenicah je 2000 proletarcev prisostvovalo prvemu nastopu naših telovadnih enot. Gotovo pa ni pretiravanje, če pričakujemo za našo prvo resnično olimpiado par desettisoč obiskovalcev. Takoj po jeseniškem in celjskem nastopu so v raznih podružnicah „Svobode“ organizirali oziroma pripravili teren za ustanovitev novih enot, tako v Trbovljah, v Celju, Ptuj, Ljubljani-Šiški, v Trzinu, Kočevju in drugod, obenem pa je mariborska „Sloga“, ki po sprejetju novega zveznega statuta pristopi k „Svobodi“, ustanovila svojo podružnico v Studencih. Svež dih je šel tudi skozi razne nogometne in druge športne klube. Težke ovire se postavljajo temu prerobenju po robu, pri čemer nam še niti treba ni povdarjati gmotna sredstva, vendar pa ni dvoma, da bo mogoče po bližnji reorganizaciji „Svobode“ in vsega našega kulturnega gibanja rešiti se teh težav. Zaenkrat glejmo, da ostanejo vse že ustanovljene telovadne ter športne enote v živem delovanju in da omogočimo tako delovanje tudi še ne delujočim. Te enote naj imajo vedno pred očmi, da so poklicane tvoriti glavni aktivni kader na prvi slovenski delavski olimpiadi. Kdaj se bo olimpiada vršila, še ni natančno določeno. Težko da prihodnje leto, ker je čas prekratek, da bi mogli izvršiti vse, kar od nje hočemo: Velikopotezno in brezhibno organizirano. Vseeno: Pripravljajmo se za leto 1924! Ponekod so sodrugi že započeli tozadevno hranilno akcijo — naj jo krepko nadaljujejo! Kjer še niso začeli, naj začno. Važno je tudi, da nam bodo posamezni odseki, predvsem telovadni in športni, sestavljali redna mesečna poročila za „Kres“.

SOCIALNI VESTNIK

„Mi pa ostanemo, kakor smo b'li.“

Tako mi je zatrjeval tajnik neke strokovne organizacije, predno sem sploh pričel s predavanjem. „Ne, tisto pa ne, abstinent ne postanem pod nobenim pogojem — rajši ne vem kaj!“

„Tako torej,“ sem rekel, „vi vztrajate tudi tedaj v zmoti, če vam kdo nepobitno dokaže, da ste v zmoti, in če vam celo kdo pokaže pot, ki je edino prava? Jaz pa“ — tako sem nadaljeval — „pri tej priči popijem liter vina, če mi kdo dokaže, da je to koristno zame, ter neškodljivo za družbo. Še več, še danes postanem klerikalec ali celo ne vem kaj, če mi dokažete, da je res socializem za nič!“ Mož mi je seveda na moj odgovor ostal dolžan pojasnila. Mislil si je pa najbrže tako-le: „E, kaj to — eno čašico žganja ali vinčka mi prav nič ne škoduje, in če mi tudi škoduje, dobro je, ugaja mi — in kaj me briga vse drugo!“ To je načelo svetega egoizma! Pomisliti je treba, da je individualizem, ki je tako globoko ukoreninjen v nas vseh, eno in isto z načelom, ki ne vpraša: „Kaj pa družba, kaj človeštvo, kaj široke mase delavstva, kaj koncem konca ves socialistični pokret pri nas in drugod? Jaz, jaz, jaz — to je začetek in konec vsega in kaj mi mar vse drugo?“ Dobro, če je tako, tedaj ne spadaš več med socialiste, tedaj pojdi med jugoslovanske demokrate, prijatelji, in če hočeš veljati za kaj prav posebnega, postani anarhist.

Tisti tajnik pa ni edini med nami. Celozero takih tajnikov in „voditeljev“ imamo. Pravi, da so taki za tegadelj, ker se „bojijo“ propagirati popolno vzdržnost alkohola, češ: vsi delavci nam bodo ušli. Ponavadi pristavijo: „Pa končno ne morejo (ne pravijo: ne moremo!) postati vsi delavci čez noč abstinentje“. O prijatelji, tista o strahu je bosa, kajti nikdo nikogar ne sili, da mora postati abstinent. Vprašanje pa je, če ne pomeni radikalna protialkoholna propaganda velikanski dobiček za ves socialistični pokret! Delavske žene namreč povsod in prav odločno simpatizirajo s to propagando, kajti ravno one so tiste, ki jim alkoholizem dan za dnevom piše na njihovo lastno kožo strahotne dokaze, da je alkoholizem neizmerno veliko socialno zlo! Vemo tudi iz zgodovine — in pravijo, da je zgodovina najboljša učiteljica — kako veliki po obsegu in kakovosti sta postali socialistični stranki na Švedskem in v Belgiji ravno zavoljo radikalne protialkoholne propagande! Seveda so postali tam ravno voditelji najprej abstinentje!

Kar se pa tiče tistih, ki „mislijo“ (oni sploh nič ne mislijo, ker misliti more le tisti, ki je trezen!), da ne morejo postati čez noč vsi delavci abstinentje, jim povemo lahko v pomirjenje in tolažbo, da tudi Marx ni mislil, da bodo čez noč postali vsi proletarci socialisti — in prepričan sem, da toliko časa dokler ne bodo postali vsaj vsi tajniki in socialistični voditelji abstinentje, niti misliti ni na uresničenje socialističnega družabnega reda. Pa vendarle delamo in propagiramo misel socializma, in šlo bi vse drugače, če bi bilo vsaj 5% socialistov in komunistov (to se pravi: tistih, ki pravijo, da so to) obenem tudi abstinentov.

Najbolj imenitni se mi pa zdijo tisti voditelji, „ki že dvajset let aktivno sodelujejo pri gibanju, ki vedo kako in kaj“, ko pridejo in pravijo: „Solnce božje (ali tudi „strela božja“), tisto pa ne — toliko svobode pa le lahko imam — vsaj toliko svobode, da smem popiti čašico vina!“ Tudi prav lepo, toda socialistu mora biti pojem svobode nekaj čisto drugega, kot je individualistu, kajti — verujte mi — tat in morilec smatrata policijo za ustanovo, ki jima krati svobodo. Mnogoštevilni so še drugi ugovori, ki jih od časa do časa slišim; žal, nam pa tukaj nedostaja prostora, da govori o vsem na dolgo in široko. Zelo ljubo bi mi pa bilo, če bi zagovorniki „Zmernosti“ (ker vsak pijanec trdi o sebi, da zmerno pije) nastopili v „Kresu“ z resnimi razlogi za zmernost. Tedaj bi imeli mi vsi priliko spoznati te razloge!

Sodrug-abstinentje, organizirajte se, kajti vsakemu, prav vsakemu gibanju more biti temelj le organizacija!
A. C.

Tudi majhne količine alkoholne pijače, ki bi jih smatrali neškodljive, ne ostajajo brez upliva na delo. Kakor so pokazali poskusi z ergografi (silomeri) se po zavžitju majhnih količin alkoholnih pijač poveča za kratek čas delovanje mišic, kmalu nato pa sledi znatno, dalj časa trajajoče zmanjšanje. Pri večjih količinah sledi to skoro neposredno po zavžitju. Resničnost teh teoretičnih spoznanj potrjujejo tudi skušnje v raznih panogah dela in številni poskusi na veliko, izvršeni po velikih tovarnah in pri vojakih. Kako pitje približno upliva na redno delo, kažejo tile podatki iz velike opekarne pri Uxbridge. Del delavcev je bil tam abstinenčen, drugi pa so bili zmerni pivci. Opekarna je izdelala l. 1843. vsega skupaj 23 milijonov opek. Delavec pivec je izdelal povprečno 760.269 opek, delavec abstinent 795.400 opek, torej 35.131 več; najboljši delavec izmed pivcev je napravil celo leto 880 tisoč, najboljši izmed abstinentov 890.000, torej 10.000 več. Najslabši delavec pivec 659.000, najslabši delavec abstinent pa 746.000, t. j. za 87.000 več.

„Svobodna Misel“ l. 1910, stran 11.

Izpisek iz izjave, podpisane od 600 holandskih zdravnikov: „Uživanje alkoholnih pijač tudi v malih količinah je vedno škodljivo... Mnogo želodčnih bolezni, katere pripisujejo ljudje 20 raznim drugim vzrokom, ima vzrok edinele v navadnem pitju“.

Profesor Dr. Nothnagel, ravnatelj I. zdravniške klinike na Dunaju: „Zločin je, če učijo, da vino hrani, in naravnost otročje je, če trdi zdravnik, da krepča rdeče vino bolj kot belo.“

Drugič priobči „Kres“ zopet nekoliko statističnih podatkov in citatov ter znanstvenih dokazov o alkoholizmu.

Abstinentna podzveza „Svobode“.

KNJIŽEVNOST

Upton Sinclair: **Jimmie Higgins.** Poslovenil Ivan Molek. Vsebina romana: Kriza in stranske poti ameriškega socializma med vojno. Kje leži vzrok tej krizi, kje vzrok vsem temeljnim grehom socialističnega pokreta med vojno? To vprašanje sili neprenehoma v ospredje in pisatelj odgovarja z živimi primeri. Vrsto tipov je postavil umetnik na oder — in vsakdo med njimi nam natanko povè, zakaj pravi, da je socialist — in vsakdo med nami mora spoznati, zakaj ta tip in oni tip v resnici ni socialist. To niso zgolj ameriški tipi, tudi ne sami ameriški grehi, tudi ne samo vojne zmote — to so evropski socialistični in „socialistični“ tipi, evropske zmote. Nikjer jasnih smernic, nikjer jasnih pojmov; povsod same osebe in osebe, ki dvigujejo svoje glave iz megle — ne vidiš pa, kje so njihove noge, še manj pa vidiš, kdo jim podaja v megli roke, od silnega šundra ne slišiš, kdo jim suflira čudovito-lepe bajke... In tisti, ki jih poslušajo — polubogove —, tisti se pa lovijo za utisi, strastmi... njihovi možgani so možgani z eno funkcijo: dar imajo, da si želijo roke, ki bi jih vodila. Misli ne znajo, gledati ne znajo; poslušati tudi ne znajo.

Med njimi vsemi pa živi cela kopica Jimmie-eov Higinsov, ki tavajo... Jimmie Higgins pa instinktivno čuti, kaj je prav in kaj ni prav: „Trpel sem in trpim — imam ženo in otroke. Tudi žena trpi. Tudi otroci bodo trpeli, če ne bom danes pomagal odstraniti trpljenje in vzroke trpljenju, ki me danes tlačí — če ne bom pomagal rušiti stari in obenem graditi novi družabni red.“ Ta tip je, ki je spoznal vsebino socializma — sicer le instinktivno — in pričel iskati v njem rešitve brez kakih postranskih misli in namenov. Spoznal je, da je edino-ena pot prava — da je ta pot ravna — in po tej poti je šel v smrt. Mnogokrat je grešil, marsikdaj se je spozabil — kdo pa ni še grešil, kdo, ki je človek — pa je zopet vstal in drugič ni več delal istih grehov. Strasti so govorile v vojni — strasti, ki so jih stoletja in tisočletja umetno negovala. Prilivali so jim vode, in hranili so jih z novimi, vedno novimi snovmi. Kako bi mogla ena sama spomlad (Kaj je nekoliko desetletij socialističnega pokreta v zgodovini človeštva?) ozdraviti človeka tisočletnih injekcij nemoralnega individualizma? Bil bi čudež — in socialisti ponavadi ne verujemo v čudeže —, kajti Kristus se že dvajset stoletij bori proti živinskim instinktom človeštva — in koliko je dosegel... Dosegel je, da ga blatijo dan za dnevom vsi tisti, ki v „njegovem“ imenu govorijo! Dobro bi bilo, ko bi moglo naše delavstvo to knjigo čitati. Še marsikaj je v romanu, kar je koristno in lepo. Marsikdo med nami bi našel odgovor na tisto prvo vprašanje, kje da leži vzrok tragediji delavskega socialističnega gibanja: v neizvrševanju socialističnih dolžnosti in v oportunističnem lastnega življenja. Žal je prevod prav slab. Stiliščno je stvar slaba, slovniških napak je mnogo. — Priporočljivo bi bilo roman ponatisniti v kakem socialističnem listu kot podlistek. Slišal sem, da to namerava napraviti „Naprej“. Koristno in dobro bi to bilo za „Naprej“ in za delavstvo tudi

O. K.

Zakon o zavarovanju delavcev in izvršilna naredba. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani 1922. Str. 152. Cena Din 8, po pošti 40 para več. Zgoraj omenjen zakon, ki je za obrti in industrije velevažen, je izšel in se naroča pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

H. Sienkiewicz. **Z ognjem in mečem.** Povest iz davnih dni s slikami. Prevel dr. R. Mole. 3. snopič. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, Prešernova ul. 54. Str. 129—192. Cena Din 7:50. Tretji snopič nove izdaje velikega in zanimivega Sienkiewiczovega zgodovinskega romana je izšel ter je opremljen z lepimi ilustracijami. Ta in prva dva zvezka se dobata pri Tiskovni zadrugi v Ljubljani.

Dr. Ivo Šorli: **V deželi Čirmurcev.** Podzemski povest za mladino. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1922. Str. 144.

V. Hobouse-A. Ogris: **Liberalizem.** Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1922. Str. 128. Cena Din 25.

Slovensko angleška slovnica. Izdala in založila Književna matica S. N. P. J. Chicago, Illinois. 1922. Str. 364. Knjiga je priložna za priučitev angleščine za vsakdanjo potrebo. Knjiga je predvsem namenjena za ameriške izseljence, ki se lahko brez posebnih težav seznanijo za najpotrebnejšo rabo angleščine, kolikor jo trenutno rabijo v borbi za svoj trdi kruh. Knjiga v začetku na zelo primitiven način seznanja vsakega samouka z angleško izgovorjavo. Knjigi je pridejan na koncu dodatek, ki vsebuje potrebna navodila za rabo samoznakov, in tudi, kako pišemo pisma na razne urade. Knjiga bo vsem samoukom-delavcem prav dobro služila.

Nakupovalna zadruga

za konzumne in produktivne zadruge

P. Z. Z O. Z.

v Ljubljani.

Kupuje in prodaja naveliko kolonialno, materialno blago,
galanterijo, železnino in druge industrijske izdelke, žita,
moko, mesne izdelke in deželne pridelke.

Prezema zastopstva in komisijski nakup ter prodajo
vseh vrst blaga.

Žiro-račun pri Jadranski banki. ~~~ Brzojavni naslov:
„NAKUPOVALNA“ Ljubljana.

Telefon interurban štev. 3336, 15, 223. ~~~~~ Pisarna:
Dunajska cesta 38, Balkan.

Konsumno društvo za Slovenijo

Poštni predal št. 13. — Poštni
čekovni račun šte. 10.532

Ljubljana

Telefon interur. 178. — Brzoi.
naslov: KODES LJUBLJANA.

Hranilni oddelek

██████████ naznanja, da je s 1. novembrom 1922 ██████████

zvišal obresti, in sicer

za navadne hranilne vloge na **6 %**

za vloge proti četrtletni odpovedi na **6 1/2 %**

za vloge proti polletni odpovedi na **7 %**

Hranilne vloge sprejemajo in izplačujejo vse prodajalne naše zadruge.

Ljubljansko okrožje:

Ljubljana VII. Kolodvorska ulica, Sodna ulica, Trnovo, Bohoričeva ulica, Rožna dolina,
Glince. Borovnica, Litija, Kamnik, Tržič, Sv. Ana, Križe.

Gorenjsko okrožje:

Radovljica, Mojstrana, Jesenice, Sava, Koroška Bela, Kranjska gora, Gorje.

Celjsko okrožje:

Celje, Štore, Rogatec, Radeče, Šoštanj, Poljčane, Ljubno.

Mariborsko okrožje:

Maribor, Fala, Sv. Lovrenc na Pohorju, Ribnica na Pohorju, Ptuj, Pragersko.

Prevaljsko okrožje:

Prevalje, Leše, Črna I., Črna II, Guštanj, Mežica.

Vlagajmo vsak prihranjen vinar v svojo lastno hranilnico!

**AUTOMOBILI GARAZA IDEALNA KOLESNA
 J. GOREC
 VEGOVA 8 · LJUBLJANA · GOSPOSVETSKA 14**

**Edina razprodaja vseh vrst
 specialnega mavca - gipsa
 za celo kraljevino SHS.**

Tvornice: Stanz, Kindberg, Semmering
 Schottwien, Puchberg, Auseewiesen i. t. d
 Nudi po najnižji ceni iz svojih zalog:
 Ljubljana, Osijek, Novisad, Zemun
Kosta Novakovič, Ljubljana
 veletrgovina mavca. Židovska ulica št. 1.

**Kupujte
 Cankarjeve razglednice.**
 Izvod 2 R.
**Čisti dobiček je namenjen
 za Cankarjev spomenik.**

Tapetniška delavnica!

Vabimo na ogled!

A. PÖSCHL, LJUBLJANA
Gospodsvetska cesta št. 7

**priporoča svojo tovarniško zalogo vseh vrst bon-
 bonov, keksov, biškotov in medenega blaga.**

Po železnici!

Najnižje cene!

Po pošti!

*Velika
izbira
nogavic!*

A. & E. SKABERNE

*Specialna trgovina pletenin,
trikotaz in perila*

Ljubljana, Mestni trg št. 10